

Bilaga III Samråd mellan parterna

Transparent process i förberedelserna för nationellt genomförande.

En transparent process i dialog med berörda organisationer, företag och myndigheter har varit prioriterat. Syftet har varit att inhämta synpunkter och förankra det pågående arbetet med den strategiska planen. Samråd och dialog med berörda intressenter har genomförts regelbundet genom sakråd, remisser, bilaterala möten, konferenser och andra informationsmöten. Näringsdepartementet har skickat remisser och inbjudningar till sakråd till företrädare för de regionalt utvecklingsansvariga, myndigheter, företag och organisationer (miljö-klimat, fackliga, djurskydd, jämställdhet, lantbrukare, näringsliv mfl). Remisslistan omfattade 2020 drygt 160 instanser. Tillgängligt material har i regel offentliggjorts och publicerats på regeringens hemsida.

Under åren 2018–2021 har sex sakråd genomförts, se sammanställning nedan. De skriftliga och muntliga inspelen har omhändertagits på olika sätt. Den underliggande SWOT analysen har diskuterats vid två tillfällen (2018 och 2019) och har därefter omarbetades utifrån inspelen. De synpunkter som lämnats vid de två sakråden 2018 har omhändertagits i departementspromemorian 2018:10 EU:s framtida jordbrukspolitik samt utgjort underlag till Sveriges ståndpunkter. I syfte att inhämta synpunkter inför prioritering av behov anordnades ett sakråd i oktober 2019. De synpunkter som framfördes utgjorde ett av underlagen till den promemoria med behovsanalys som därefter utarbetades inom Regeringskansliet. Promemorian med behovsanalys remitterades i juni 2020. Remissvaren redovisas sammanfattningsvis nedan. Vid sakråd i november 2020 presenterade Jordbruksverket sitt pågående arbete med att utforma åtgärder. De lämnade synpunkterna muntliga och skriftliga omhändertogs av Jordbruksverket i arbetet med att föreslå åtgärder i framtida CAP, vilket redovisades i december 2020. Med anledning av besluten om ettåriga miljöersättningar genomfördes sakråd i april 2020. Syftet var att inhämta synpunkter på Jordbruksverkets förslag till åtgärder. De lämnade synpunkterna muntliga och skriftliga omhändertogs av Jordbruksverket i arbetet med att utforma förslagen till ersättningar.

Sammanställning sakråd och remisser (Näringsdepartementet)

Datum och åtgärd	Syfte	Deltagare ca	Tillgängliggjort material
Sakråd den 20 februari 2018 (dnr N2018/01187)	Inhämta synpunkter om EU-kommissionens meddelande -Framtiden för	50	På regeringens webbplats regeringen .se <ul style="list-style-type: none">• Inbjudan• EU-kommissionens meddelande

	livsmedel och jordbruk samt ws om swotanalys.		<ul style="list-style-type: none"> • Faktapromemoria 2017/18:FPM140 • Minnesanteckningar
<p>Deltagande organisationers synpunkter: Vid sakrådet framfördes bland annat: Att insatser för stärkt lönsamhet och konkurrenskraft ska prioriteras, i överensstämmelse med den nationella livsmedelsstrategin. Att det behövs fokus på stärkt miljö-och klimat generellt. Att CAP i nästa period ska vara enklare att hantera för branschen, mer förutsägbart och utbetalningar utan fördröjningar. Även workshop om swotanalysen där liknande synpunkter framfördes</p>			
Sakråd den 28 augusti 2018 (dnr N 2018/0488)	Inhämta synpunkter från intressenter inför förhandlingarna om förslaget (bla. utifrån inriktningen som föreslås i Ds 2018:10) Även möjlighet att skicka in skriftliga synpunkter.	55	På regeringens webbplats regeringen .se <ul style="list-style-type: none"> • Inbjudan • Presentation m faktainnehåll • Minnesanteckningar
<p>Deltagande organisationers synpunkter: Flera organisationer anförde att det är centralt att GJP har tillräckliga budgetresurser och att det även krävs en viss renodling av förslagets åtgärder och åtaganden. GJP ansågs inte kunna lösa alla samhällsutmaningar och leverera alla samhällsnyttor med den föreslagna begränsningen av budgetresurser.</p> <p>Flera organisationer påtalade vikten av att fortsatt ha ett gårdsstöd för att tillförsäkra lantbrukarna en grundinkomst, vilket bidrar till produktion och bör upprätthållas. Ökade satsningar på landsbygdsutveckling bedömdes inte direkt bidra till ökad produktion. Vidare anfördes att landsbygdsutvecklingsåtgärderna behöver bli enklare, både vad gäller administrativ börda men också i planeringen av programmet.</p> <p>Flera organisationer påtalade att den svenska livsmedelsstrategin är mycket viktig och målsättningarna i strategin bör vara vägledande för vad GJP ska bidra till. Flera organisationer anförde behovet av en ökad produktion -både ur ett hållbarhetsperspektiv men också ur ett lönsamhetsperspektiv. Ekologisk produktion nämndes som ett viktigt mål och ersättningar för ekologisk produktion uppmuntrades. Flera organisationer anförde att det är mycket viktigt med lika konkurrensvillkor. Ett starkt fokus på miljö- och klimatåtaganden i Sverige får inte leda till att konkurrensen från andra medlemsstater ökar på grund av lägre ambitioner vad gäller miljö och klimat. Vidare anfördes av någon organisation att såväl djur som betesmarker har en viktig roll för ekosystemen, och därför är det centralt att det finns tillräckliga stöd för att upprätthålla dessa. Någon organisation underströk vikten av betesmarksersättningarnas roll för produktionen. Någon organisation ansåg att kopplade stöd har en viktig roll att fylla.</p>			

Några organisationer menade att det är viktigt att upprätthålla ett starkt djurskydd, och att det är av stor vikt att det finns såväl strikta regler som ett fungerande kontrollsystem för djurskydd. Djurvälståndssättningar kan vara ett bra incitament. Beteskravet nämndes i detta sammanhang.

Några organisationer anförde behovet av tillräckliga budgetresurser för miljö- och klimatåtgärder. Vidare anfördes av någon organisation att det är viktigt att bibehålla nuvarande tvärvillkor och förgröningen. Några organisationer anförde att det bör finnas möjlighet till undantag från tvärvillkoren samt att det finns betydande risker med tvärvillkor vad gäller sanktioner. Perspektivet med betungande tvärvillkor lyftes mot bakgrund av behovet att fler unga kommer in sektorn. Även generationsväxling inom befintliga jordbruksföretag belystes som en utmaning som behöver adresseras.

Flera organisationer påtalade vikten av samordning mellan olika myndigheter och olika EU-program och EU-finansiering för att skapa ännu bättre effekter av åtgärderna. Vidare påtalades vikten av förenklingar av administration, av kommande program och strategiska plan, där målet måste vara ett lönsamt och hållbart jordbruk och en förvaltningsmodell som präglas av förenkling.

Vikten av att betala ut ersättningar i tid underströks. Nuvarande situation är inte tillfredställande. I detta avseende anfördes kraven i den nya förvaltningslagen som ett positivt bidrag till att utbetalningarna måste ske skyndsamt, och annars finns anledning till dröjsmålsränta. Vidare påtalade flera organisationer behovet av ett effektivare kontrollsystem, en effektivare och mer ändamålsenlig revision med sanktioner som är proportionerliga.

Sakråd den 30 januari 2019 N2018/02932	Syftet var att komplettera SWOTanalysen med regionala och branschspecifika faktorer samt lyfta fram deltagarnas viktigaste inspel för den fortsatta processen med behovsanalysen. Även möjlighet att skicka in skriftliga synpunkter.	90	Ett hundratal intresseorganisationer inbjöds via epost. Till inbjudan bifogades utkast till swotanalys
--	---	----	--

Deltagande organisationers synpunkter:

Synpunkter på strukturen bl.a att SWOT-faktorerna upprepades och att företags aspekten inte beaktades i alla delar, tex miljödelen. Det var positivt med en tydlig koppling mellan EUs mål och nationella mål. Matsvinn och jämställdhetsaspekter behöver synliggöras.

De regionala skillnaderna beskrivs bra på övergripande nivå. Det är svårt att fånga in alla regionala eller platsbundna variationer men regionala skillnader skulle kunna beskrivas bättre t.ex konkurrens om jordbrukets produkter och kompetensförsörjning i olika delar av Sverige. Nationella stöd och kriterier är ok men viktigt med regional anpassning, tex inom miljöområdet eller investeringsstöd. Det var ett hot att det byggs på åkermark, bl.a. för rennäringen i norr och jordbruket i södra Sverige.

En analys av tillgången till riskkapital behövde finnas med. För kapitalförsörjningen finns det regionala skillnader, och skillnader beroende på företagsform. Det finns möjlighet att genom grödval och förädling kunna utjämna odlingsnackdelarna i norra Sverige.

Strukturrationalisering är inte alltid positivt, vilket är väl beskrivet. Saknas dock aspekten att det påverkar ungas möjligheter att ta över, eftersom generationsväxling försvåras av stora ekonomiska enheter. Även problem med fördelningen betesmarkerna när företagen blev för stora eftersom det stod i konflikt med den biologiska mångfalden.

Saknas klimatförändringarnas påverkan på vädret, vilket får olika konsekvenser regionalt. Exempelvis kan stora mängder nederbörd fördyra vissa investeringar, t.ex. byggnationer av stall i norra Sverige där taken behöver klara stora snömängder. Det är även ett hot av man i vissa delar av landet tappar kontrollen över viltstammarna, vilket påverkar förutsättningarna att bedriva lantbruk. Aspekter som rör biologisk mångfald hanteras inte tillräckligt. Möjligheten och behovet av bevattning / bevattningsdammar och markavvattning berördes. CAP ska ha möjligheter att bidra till uppfyllande av vattendirektivet, bla vattenkvalitet.

Hela näringsens samling kring livsmedelsstrategin är en styrka. Saknades hotet att vi är så beroende av drivmedel, handelsgödsel och foderråvaror. Det behövs en bättre riskhantering för att hantera t.ex. perioder av torka. Den ekologiska produktionen i Sverige är en styrka och en möjlighet i Sverige. Arbetsmiljöfrågorna för lantbruket behöver inkluderas. Trädgårdssektorns möjligheter behöver inkluderas. Det vi äter istället för kött (pga minskad konsumtion) innebär möjligheter för trädgårdsnäringen. Rennäringen framgår bara som hot i SWOT. Även de möjligheter som finns kopplat till rennäring, t.ex. vad gäller köttproduktionen och miljö och klimatfördelar, måste framgå. Även samernas betydelse som ur- och kulturfolk lyftes. Efterlyste möjligheter till fler karriärvägar och diversifiering för samer. Samt att det bör uppmärksammas i SWOT att samerna sköter kulturlandskapet utan att få betalt för det, bör få ersättning för biologisk mångfald. Möjligheterna i den nya bioekonomin, recirkulerande system och att använda jordbrukets biomassa till nya produkter måste komma fram. Energiområdet kunde synliggöras bättre, t ex finns goda möjligheter för omställning till fossilfri energi.

Utmaningen i generationsväxling behöver belysas och möjligheterna som finns i alternativa företagsformer. Kopplat till hotet om en hög medelålder finns ett behov av ökad kunskap och affärsutveckling vad gäller överlåtelse. Det är en möjlighet för unga lantbrukare som vill starta upp verksamhet om de kan söka sig till regioner där priserna inte är lika höga (t.ex. till Värmland från Västra Götaland.)

Faktorn att djurskyddsregelverket i Sverige medför högre kostnader jämfört med andra länder är väldokumenterad. Det är bra att behov av effektivisering inom mjölksektorn framgår men behöver kompletteras med behov av ökad lönsamhet inom köttproduktion. Tunga sanktioner för små fel är ett problem. De långa avstånden utgjorde ett hot mot transporter i allmänhet. Hot att det var svårt att få tag i kompetenta veterinärer, pga få lantbrukare minskar efterfrågan och de som finns kvar får åka långa sträckor. Kolbindning vid t.ex. vallodling som effekt av hållande av djur borde framgå fördel för miljö. Det saknades SWOT-faktorer som bättre belyser risken för nya allvarliga djursjukdomar. Ett ökat fokus på djurvälstånd i ett europeiskt perspektiv innebär en mer jämlik kostnadsbörda för lantbrukarna men utgör också ett hot mot de svenska mervärdena. Hästnäringen har potential att öka andelen kvinnliga företagare och andelen mindre företag.

Fäbodbruket innebar hållande av djur som kunde hitta mat även i extrema väderförhållanden en kunskap hos djuren som riskerade att gå förlorad. Getter är en ökande produktionsgren och innebär möjligheter och har goda förutsättningar i hela landet. Landsbygdsutvecklingen kunde kompletteras, med t ex tjänstenärings och service. Problematik med stigande fastighetspriser på landsbygd med turism och svårigheter att bygglov. Bättre beskrivning av SWOT för Leader efterfrågades. Vidare sas om LLU att det är krävande och krångligt. Små stöd möjliggör för många aktörer att bidra med attraktivitet på landsbygden. Stora satsningar bör inte alltid prioriteras. Civilsamhällets roll i landsbygdsutvecklingen behövde synliggöras mer. Natur och kulturmiljöer framställs felaktigt som döende fast att det är dessa miljöer som utgör grunden för attraktivitet på landsbygden.

Kompetensbehovet var särskilt stort i glest befolkade områden, t.ex. tillgång till djurskötare, slaktare, servicetekniker och tunga mekaniker. Även brister i kompetensförsörjningen i nya sektorer tex produktion av vegetariska livsmedel. Saknas faktor om företagets kommande kompetensbehov i olika delar av landet. En koncentration av produktionen skulle underlätta kompetensförsörjningen men samtidigt bli ett hot mot landskap och företagande över stora delar av landet. AKIS beskrivs bra men behöver kompletteras i vissa delar. Styrka i Sverige att vi har en oberoende fristående rådgivning. En svaghet att det forskas på fel saker, bra på grundforskning i Sverige, men sämre på tillämpad forskning. Allra sämst är vi dock på försök, vilket också borde framgå. Försök och test är en naturlig ingång i AKIS och är jätteviktiga för konkurrenskraften i svenskt lantbruk. Den tillämpade forskningen behöver också utgå från olika regioners förutsättningar, t.ex. olika odlingsförutsättningar i olika regioner. Styrka att unga lantbrukare är snabba på att ta upp ny teknik vilket också borde framgå. Behövs ökad samverkan och kompetensspridning. Innovationsbehovet utanför det traditionella areella näringarna kunde belysas bättre, gäller t.ex. naturturism.

Regelförenkling är ett centralt område men behöver stärkas i swoten. Det administrativa genomförandet borde omnämnas som en svaghet/hot. En viktig möjlighet är att ett flexibla regelverk (förordning och föreskrifter) underlättar för hantering av kriser såsom sommarens torka

Sakråd den 1 oktober 2019 N2019/02615	Inhämta synpunkter inför prioritering av behov utifrån den sk. bruttobehovslistan.	80	På regeringens webbplats regeringen .se <ul style="list-style-type: none"> • Inbjudan • Presentation m faktainnehåll • Swotanalys m listade behov mm • Minnesanteckningar
---------------------------------------	--	----	---

Deltagande organisationers synpunkter:

Diskussionerna fördes utifrån de tre allmänna målen för CAP; konkurrenskraft, miljö och klimat samt bred landsbygdsutveckling. Ett av underlagen var den lista med 155 sk bruttobehov som Jordbruksverket identifierat i sin swot-analys

På konkurrenskraftsområdet togs i princip alla av behoven upp som angelägna. Många lyfte vikten av innovation och att stärka kunskapskedjan, men det rådde delade meningar huruvida detta borde vara en del av CAP. Vikten av stärkt konkurrenskraft för att uppnå målet om ökad produktion lyftes, liksom behovet av att ta tillvara regionala skillnader, mervärden och exportmöjligheter. Behovet av att stimulera ägarskiften och generationsväxling framhölls.

Inom miljö- och klimatområdet var hävd av naturliga gräsmarker högst prioriterat av de flesta. Även vattenfrågor och klimatåtgärder lyftes som viktiga. Aktivitet borde stimuleras, inte passiv vallodling, betesputsning etc. Bonden behövde få betalt för de miljönyttor hen levererade. Produktion av positiva miljöeffekter krävde miljöersättningar. Begränsning av negativa effekter kunde i större utsträckning hanteras med frivillighet i kombination med rådgivning. Påfallande många framhöll vikten av stärkt konkurrenskraft i animalieproduktionen för att klara miljömålen.

På landsbygdsutvecklingsområdet framhöll många behovet av att stimulera ägarskiften och generationsväxling generellt. Det fanns en öppenhet för att lyfta ut landsbygdsåtgärder från CAP så länge de tas omhand i den nationella politiken. Värdet av Lokalt ledd utveckling (LLU) lyftes, medan mervärdet av en flerfondslösning ifrågasattes på vissa håll. Intresset för att använda CAP inom områden som matsvinn, smittskydd och utbildning av veterinärer var ljumt eftersom mycket av detta kunde hanteras bättre med andra verktyg, t.ex. inom livsmedelsstrategin.

Remiss juni-september 2020 N2020/01752	Inhämta synpunkter på Promemoria om behovsanalys för genomförandet för den gemensamma jordbrukspolitiken	100 inkomna svar	Information om remissen på regeringens webbplats, På regeringens webbplats regeringen .se Remiss till ca 160 instanser:
---	--	------------------------	--

Övergripande sammanfattning av remissvar:

Övervägande majoritet är i huvudsak positiva och ett mindre antal övervägande negativa. Många detaljerade synpunkter på behov, åtgärder, SWOT och bruttolista samt önskemål om kompletteringar. Se för mer info den kompletta remissammanställningen nedan

Sakråd den 9 november 2020 N2020/02458	Inhämta synpunkter och diskutera utformning av åtgärder.	125	På regeringens webbplats regeringen .se <ul style="list-style-type: none"> • Inbjudan • Presentation med preliminära åtgärdsförslag • Minnesanteckningar
---	--	-----	--

I Jordbruksverkets rapport med förslag till åtgärder har myndigheten tagit del av och beaktat inspel, synpunkter och medskick från sakrådet. Ett 30-tal yttranden skickades in till Jordbruksverket efter mötet.

Sakråd den 14 och 20 april 2021 N2021/01030	Inhämta synpunkter om åtgärder bland annat eco-schemes	115(totalt)	På regeringens webbplats regeringen .se Inbjudan skickad till ca 160 instanser med frågeställningar inför mötet. Minnesanteckningar på regeringen.se
---	--	-------------	---

Synpunkter hämtades in utifrån tre frågor som bifogats inbjudan:

- 1.Vi behöver ha en höjd miljö- och klimatambition i den strategiska planen. Anser ni detta ska ske genom att skapa nya ersättningar eller genom att förstärka och utveckla befintliga ersättningar?
- 2.Är det viktigt att miljö- och klimatåtgärder (eco-schemes) vid finansiering från pelare ett också ger konkurrenskraft eller är det mer effektivt att stärka konkurrenskraften genom riktade åtgärder med finansiering från pelare två? Sådana åtgärder kan vara exempelvis stöd till investeringar, innovationer eller rådgivning.
- 3.Eftersom eco-schemes minskar inkomststöden för företagen, vad behövs för att skapa en balans mellan miljö-och klimatåtgärder och företagens inkomster och konkurrenskraft?

Minnesanteckningar sakråd 14 och 20 april

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): Miljö och konkurrenskraft går hand i hand. Att eco-schemes kommer in i pelare 1 kommer att påverka lantbrukarnas ekonomi till hög grad, då medel från gårdsstödet kommer att gå till eco-schemes. LRF vill se en kombination av nya och befintliga stöd och då främst nyheterna inom pelare I, för pelare II gäller det att utveckla det som finns. Där kan t.ex. täckdikning enligt Jordbruksverkets förslag vara intressant. LRF kan tänka sig att flytta någon åtgärd mellan pelarna men ser helst att ersättningen till ekologisk produktion ligger kvar i pelare II. Budgeten är avgörande och därför är svårt att uttala sig säkert innan den är klar. För kompensationsstödet ser LRF behov av insatser.

Det finns nu möjlighet att införa innovationer för miljö vilket är väldigt positivt. Förutsättningarna att jobba med miljö och klimat stärks om det finns konkurrenskraftiga jordbruksföretag för då finns det en investeringsvilja. CAP är inte det enda som påverkar konkurrenskraften, det finns även mycket annat som påverkar konkurrenskraften, men CAP är givetvis ett smörjmedel.

LRF Trädgård: Värdet av den yrkesmässiga odlingen av grönsaker, frukt och bär, potatis samt prydnads- och plantskoleväxter är ca sex miljarder kr per år och kan öka. Behov finns av att stärka konkurrenskraften för dessa företag. Det är viktigt att ettåriga miljöersättningar i pelare I går att tillämpa i trädgårdsproduktionen. För eco-schemes finns åtgärder föreslagna som kan tillämpas inom trädgårdsnäringen, det gäller precisionsodling. Då det inte finns utvecklade metoder för detta inom trädgårdsnäringen ännu, vill LRF Trädgård ha en flexibilitet som gör det möjligt att lyfta in delar med precisionsodling för trädgård i ersättningar i ett senare skede. LRF Trädgård önskar en ersättning för IP Sigill certifiering. För trädgårdsproduktion finns standarder inom IP Sigill för certifiering och det tillför miljönytta i produktionen bla för biologisk mångfald. Det finns modell som även tar hänsyn till integrerat växtskydd inom IP Sigill. Det finns stöd inom CAP för

producentorganisationer inom frukt och grönt, det är även viktig för att stärka miljö. Jordbruksverket har lämnat ett bra förslag till detta. Det är dock viktigt att komma ihåg att alla odlare inte ingår i producentorganisationer och därför är det angeläget att andra delar inom pelare II finns för dem. Investeringsstödet skulle fungera bättre med en nationell pott till trädgårdsproduktionen. Kunskapen i län med få trädgårdsföretag är otillräcklig vid handläggning. Det bör vara möjligt att söka stöd för energieffektivisering i växthus även framöver, gäller såväl övergångsåren som perioden 2023–2025. Det är annars positivt med förslag till investeringsstöd som ger längre säsong men LRF trädgård saknar dock stöd till belysning.

Lantmännen AB: Utgångspunkt för lämnade synpunkter är livsmedelsstrategin. Vill öka produktion, både inom växtodling och animalieproduktion samt export. Nycklar till framgång är ökad produktivitet, resurseffektivitet, innovation, snarare än i detaljstyrning genom regler. Detta kan skapa ökad lönsamhet och attraktionskraft. Minimera budget för eco-schemes, alltså omfördelningen till denna typ av åtgärder. Ändra inte för mycket i pelare 2. Öka eller maximera investeringsstödet, exempel på åtgärder som är eftersatta är täckdikning, bevattning. Enligt en egen beräkning finns en dräneringsskuld på 8 miljarder. Allmänna åtgärder, tex bredband och kommersiell service, ska inte finnas i CAP då det finns nationella pengar. Förslaget från EU om eco-schemes leder till en enorm omfördelning till som kan slå mycket hårt. Sveriges jordbrukare är mer beroende av inkomster från CAP jämfört med andra länder enligt sammanställningar från EU, denna omfördelning gör att vi därför är skörare. Stärkta investeringsstöd för modernisering samt innovationsfrågan är viktiga. Regelförenklningar är viktigt, inte bara inom CAP utan även andra regler för lantbrukare, främst på miljöområdet.

Växa Sverige (rådgivningsföretag mjölk- och kött): Stödjer de synpunkter som LRF lämnade. Arbetet med stöd inom CAP borde vara enklare för lantbrukarna, Jordbruksverket och länsstyrelserna men tyvärr slutar det oftast med krångliga regelverk. Vi måste förhålla oss till EU:s regelverk men utforma åtgärder så att produktionen kan öka. Växa saknar förslag på åtgärder som innebär att vi kan producera mer livsmedel i Sverige. Växa har förslag på åtgärder som gör att lantbrukare vill satsa och t.ex. bygga ladugårdar. En ökning av den inhemska produktionen ger konkurrenskraftiga företag i Sverige och miljöfördelar. Ska en omställning ske på energiområdet med ökad produktion av biogas och etanol behövs tydligare ekonomiska signaler.

Naturskyddsföreningen (SNF): Instämmer med LRF att miljö och konkurrenskraft går hand i hand. Företag som är lönsamma är de som kan göra miljöåtgärder. För att få en höjd ambitionsnivå behöver det ske både genom nya och befintliga ersättningar. Stödnivån för ersättning till betesmarker bör höjas och genom en flytt av ersättningen till ekologisk produktion från pelare II till pelare I tillåter det en höjning av betesmarksersättningen. Öronmärkningen till miljö- och klimatåtgärder bör användas fullt ut. Åtgärderna i den strategiska planen ska finansiera det hållbara jordbruket och gynna förbättringar. Effekterna av planen ska även gå att mäta i miljöförbättringar och inte bara i förbättringar av lönsamheten. Det är bra att höja kompensationsstödet för att motverka flytt av pengar till slättbygderna. Kommande CAP-period är avgörande för måluppfyllelse för Farm to fork strategin inom EU, EU:s gröna giv, Agenda 2030 mm. CAP är ett viktigt verktyg. Ska åtgärder flyttas från CAP till nationell finansiering krävs att det finns beslut på finansiering av dem. Ersättningar till betesmarker, ekologisk produktion och våtmarker är bra men miljöinvestering till våtmarker bör även omfatta klimataspekten. Förslagen till eco-schemes är bra men de är inte

tillräckliga för att klara en höjd ambition. SNF vill se ersättningar till proteingrödor, vall och stutar på bete. Det är också för få åtgärder inom växtskyddsområdet för att klara strategierna på både EU-nivå och nationellt. Mervärde för livsmedel och långsiktig utveckling kan inte handla om att välja ekonomi eller miljö. De miljömässiga ramarna kan inte flyttas. SNF vill gärna vara med och utveckla stöden.

Världsnaturfonden-WWF: Behövs både förstärkning och utveckling av befintliga samt nya ersättningar för en omställning till ett hållbart jordbruk. Ska vara verkliga behov som styr och inte SJVs svårigheter att utveckla nya stöd. Stöden behöver vara effektiva och träffsäkra oavsett pelare. Matproduktion är avhängigt hållbarhet, alla stöd måste gå ihop med hållbarhet. Investeringsstöd som försämrar eller har negativ påverkan på miljö/klimat ska inte beviljas. CAP ska bidra till att det finns lantbruk i hela landet, och av alla storlekar. Kompensationsstödet ska styras mot hållbar djurtäthet och kopplade stöd ska fokusera på betande djur. Stöd till kommersiell service och bredband ska flyttas från CAP. Hanteras bättre med nationella medel. Medel till LEADER bör inte gå utöver EU-kravet på minsta budgetallokering. Medel måste frigöras för hållbart jordbruk. Minskat direktstöd kan leda till högre priser, viktigt att det inte leder till minskad självförsörjningsgrad som flyttar miljöpåverkan till andra länder. Hela livsmedelskedjan behöver kliva fram för att efterfråga hållbar mat. Maten behöver ett högre värde i butik för att på så sätt leda till minskad överkonsumtion och minskat matsvinn.

Förbundet Svensk Fäbodkultur: Enligt Jordbruksverkets statistik finns det 15 000 ha och 5 000 djur, men det är missvisande då många som bedriver fäbodrift inte söker ersättning och då inte kommer med i statistiken. Förbundet efterfrågar mer rättvisande statistik. Förbundet omfattar småskaliga jord- och skogsbruk. Det finns delar i nuvarande stöd som behöver förbättras som vad som räknas in som skogsbete och en höjd stödnivå för betesmarker. Förbundet jobbar med Eldrimner och har gemensamma kurser om traditionella metoder. Småskalig mat är en viktig konkurrens fördel. När det gäller rådgivning så hamnar förbundet mellan Jordbruksverket och Skogsstyrelsen och efterfrågar därför en samordnad rådgivning om blommande skogskanter. Traditionell mjölkhantering har förbundet sökt nationellt stöd för och det är drygt 100 personer som jobbar med traditionell mjölkhantering.

Svenska djurskyddsföreningen: Djurvälstånd är en viktig del av miljöinsatserna och det behövs nya ersättningar för djurvälstånd. Stöd behövs till alla djur, även stutar, för att de går på bete för det gynnar både miljön och djurvälståndet. Det behövs också riktade rådgivningsinsatser för att optimera djurmiljön. Riktade åtgärder i pelare II för stallar, beten, transporter mm behövs. Vi ska inte sänka miljöambitionen, långsiktig hållbarhet är viktigt och hög djurvälstånd ökar konsumenternas efterfrågan på svenska produkter. Hållbarhet och kvalitet är en långsiktig konkurrenskraftig strategi.

EU-kommissionen (KOM): KOM har antagit en del rekommendationer för Sverige rörande den strategiska planens koppling till den gröna given. För att genomföra den gröna given har KOM antagit flera strategier, t.ex. Från Jord till Bord, klimat och biologisk mångfald. Den gemensamma jordbrukspolitiken ska bidra till hållbar utveckling av lantbruket. Rekommendationer har gjorts till varje medlemsstat och baseras

på analyser av kontextindikatorer. Sverige har fått 13 rekommendationer och de flesta av dessa rör miljö och klimat. Rekommendationerna är inte bindande.

Sametinget: Är generellt för förenkling och färre åtgärder, men måste påpeka att rennäringen får inga eller få stöd inom miljö- och klimatområdet i de förslag som har presenterats. Investeringsstöd som finns med i förslaget räcker inte. Märkligt att vi inte finns med mer eftersom rennäringen arbetar på mer än halva Sveriges yta. Aktiviteter knutna till rennäring berör flera miljömål förutom Storslagen fjällmiljö även tex. myllrande våtmarker, levande skogar. Samisk kultur bygger på hållbarhet, cirkulär ekonomi mm. och detta borde värdesättas genom ersättningar. Klimatförändringar leder till stora problem som försvårar renskötsel. Stora variationer i temperatur på vinter och brist på mat leder till stödutfodring i större skala. Det finns nationella stöd för det men pengarna räcker inte längre. Det stödet är inte proaktivt, behövs därför ett stöd så man kan anpassa sig till klimatförändringarna. Stort tryck från turism, gruvor, vindkraft etc är snart så stort att det är omöjligt att bedriva renskötsel. I den bästa av världar ger miljöersättningar också bättre konkurrenskraft. Men det finns åtgärder man behöver göra utan ekonomiska incitament därför behövs det stöd för miljö och klimat som inte gynnar konkurrenskraft.

Föreningen svenskt fjälljordbruk: Håller till stora delar med Sametinget. Vill framföra behovet av att fjälljordbruk synliggörs tydligare, får inte uppmärksamhet som det är idag. Kopplad till fjälljordbruk finns en stor naturvårdsskuld som skjuts framför och är missad i politiken. Behöver tas på allvar så detta jordbruk kan revitaliseras. Fjälljordbruk och extensivt bete kan förvalta naturvärden och kulturmiljöer som har långa anor. Möjliggör ökad resiliens i lokalsamhället tex. lokal matproduktion. Kan synliggöras både i miljöersättningarna, och därigenom visas upp för Bryssel. Fjälljordbruk bör kunna definieras in i befintliga stödformer, men kan behöva komplettera med nya. Även behov av att ändra definition av kompensationsstödet som missgynnar de som har extensiv betesdrift för att bättre bidra till lönsamhet för denna typ av jordbruk.

Ludvig och co (tidigare LRF konsult): Kommentarer från Ludvig och co ges ur ett lantbrukarperspektiv. Det är oväsentligt vem som finansierar åtgärderna, det är snarare innehållet som är avgörande. Det finns ett stort behov av investeringsstöd och pengarna tar alltid slut, så det är en prioriterad åtgärd. Vad gäller eco-schemes: För att kunna ta del av pengarna måste det finnas en bred palett av åtgärder att söka. Det ska vara lämpliga, relevanta och attraktiva åtgärder. Alla typer av lantbrukare, i hela landet, ska kunna söka eco-schemes. Om det inte finns åtgärder som är lämpliga för alla lantbrukare koncentreras stödpengarna till vissa grupper.

Länsstyrelsen Stockholms län (som företrädare för alla 21 länsstyrelser). Länsstyrelserna anser att det behövs fördjupade helhetsanalyser inkl. av de administrativa kostnaderna för genomförandet. Helt nya ersättningar kräver mycket resurser. Länsstyrelserna förordar förstärkning och utveckling av befintliga stöd och ersättningar och att höja ersättningar inom kalkylutrymmet. Satsningarna på miljö- och klimat får inte leda till att den administrativa bördan ökar för lantbrukarna. Finns risk att en del slutar och då får vi ingen miljönytta alls. Eco-schemes måste vara utformade så att de omfattar så många brukare som möjligt i hela landet, oavsett geografi. Det är över lag viktigt att beakta regionala skillnader, de är både geografiska och strukturella. Länsstyrelserna efterfrågar en strategisk syn för att kompensera för skillnader inom landet där man

samordnar pelare I och II. Livsmedelsstrategin ska gälla hela landet. Det behövs en generell höjning av kompensationsstödet, även ersättningar för små skiften i skogsbygd och norra Sverige. Takbeloppen måste regionaliseras, man har högre kostnader i norra Sverige, även enhetskostnader kan behöva justeras.

Länsstyrelsen i Norrbottens och Västerbottens län: som företrädare för ett län med få växthusföretag vänder sig ist emot uppfattningen att växthusföretag skulle missgynnas. De få växthusföretag som finns i länet inte skulle gynnas av en nationell pott då mer aktiva regioner skulle få större del av kakan och det inte skulle bli något kvar till län med färre trädgårdsföretag. Det behövs rådgivare med stor kompetens om de nordliga förutsättningarna för trädgårdsnäringen.

Länsstyrelsen Uppsala län: Poängterar att nya ersättningar innebär nya regelverk och nya IT-system, det måste finnas betalningsvilja för administrationen också. Det finns risk att vi förlorar möjligheten att styra jordbruket om vi inte kan styra stöden. Så lite som möjligt ska ligga i pelare I och att det ska vara lätt att administrera, till exempel kontrolleras med satellitanalys. Investeringar kan ligga i pelare II. Ettåriga stöd är lättare att administrera då de innebär mer jämn arbetsbörda och inte en stor topp i början av perioden. Antalet djur gällande betesmarkerna ska gynnas, finns det inte tillräckligt med djur så betas inte markerna. Samarbetet mellan länsstyrelsen och lantbrukare fungerar bättre inom pelare II när det gäller stöden i pelare I som har en striktare hantering.

Naturvårdsverket: Utgångspunkten är att befintliga ersättningar behöver stärkas och nya skapas. Det ska råda en gynnsam bevarandestatus i Natura 2000-områden. Skötta betesmarker och slätterängar krävs för detta men nu minskar arealen för dem. Höjd stödnivå krävs och det finns kalkylutrymme för detta. Naturvårdsverket har ett förslag om högre ersättningsnivå för särskilt skötselkrävande marker. Ett alternativ kan vara att använda nationella medel till detta. CAP innebär dock en mer långsiktig finansiering och i så fall måste det även gälla för dessa nationella medel. Ersättning för restaurering av betesmarker och våtmarker är viktig. En ersättning för utevistelse för stutar som går på naturbetesmarker är lämplig för att gynna dessa marker. Vi ser också att det behövs ett nytt komplement till betesmarksstödet som lämnas för stängsel som står i vatten eftersom de inte är varaktiga. En sådan insats skulle stimulera till bete av strandängar. Föreslagen om ersättning till blommande slättbygd och blommande kantzon i skogsbygd är bra. Det finns dock en risk att ersättningarna går till större jordbruk och att mindre företag missgynnas. Sänkningen av gårdsstödet i kommande CAP är allvarligt för företag med betesmarker. Naturvårdsverket föreslår att blommande slättbygd och blommande kantzon kompletteras med ersättningar till andra åtgärder som lärkrutor, skalbaggsåsar och skötsel av småbiotoper.

Havs- och vattenmyndigheten: Utveckla befintliga ersättningar främst genom förstärkning av budget, men även nya ersättningar behövs. Ska bidra till att vi når miljömålen. Samordning inom CAP och mellan CAP och andra anslag är viktigt. Uppdelningen mellan pelare är inte nödvändigtvis en stor fråga men det behöver finnas en samsyn och ett helhetsperspektiv för båda pelarna. Lyfter att vi måste jobbar sektorsövergripande utifrån avrinningsområdesperspektiv. Behöver förtydliga vilka effektmål CAP ska ge och hur det är synkat med

uppfyllande av mål på miljöområdet. Lyfter strukturbalkning som exempel, att det är stora skillnader mellan VMs och CAPs förslag. SJV föreslår en nivå som bara är en bråkdel av behovet. Viktigt för samordning att jobba efter en gemensam bild.

Sammanställning övriga möten (Näringsdepartementet)

Datum	Åtgärd	Kort sammanfattning av mötet
180529	Landsbygdsnätverkets styrgrupps möte	Presentation för styrgruppen om KOMs förslag till förordning för CAP.
180611	Workshop om SWOT analys	Inhämtande av SWOT-faktorer från intressenter.
180829	LST Sthlm WS handläggare JBR-stöd	Presentation av förslaget och deltagande i WS. Skriftliga synpunkter skickas från LST senare.
181001	Hushållningssällskapets dag	Information och diskussion med hushållningssällskapets rådgivare om förslaget till reform och arbetet med den strategiska planen. Ca 250 deltagare
181002	CAP-dag LST Uppsala (representanter från sex LST)	Presentation och diskussion om framtida CAP och kopplingen till den nationella landsbygdspolitiken
181010	Samråd angående Samefrågor	Samråd med företrädare för Sametinget inför arbetet med den strategiska planen
181017	Samråd med sametingets näringslivsnämnd	Samråd med Sametingets Näringslivsnämnd angående frågor kopplade till CAP-reformen och arbetet med den strategiska planen.
181106	Landsbygdsnätverkets digitala träff	Presentation av CAP regelverket och förhandlingarna med särskilt fokus på Smart Villages.
181113	Möte med länsstyrelserna	Samtal om hur lärdomar och erfarenheter av jordbrukspolitiken 2014-2020 kan tas tillvara och beaktas.

181207	Möte med LST sthlm (partnerskapet)	Presentation och diskussion om framtida CAP och kopplingen till den nationella landsbygdspolitiken
190131	Möte med SKL	Diskussion om organisering samt om regionernas behov av information mm
190220	Möte med jordägareförbundet	Diskussion om förhandlingarna och förändringar främst på miljöområdet, där de önskar se ökade ambitioner
190306	Svenska FAO-kommittén	Ville veta mer om den jordbrukspolitiska utvecklingen
190304	Möte med LRF	Diskussion om åtgärder för bättre vattenmiljö
190405	Möte med politikerforum	Lägesrapport om CAP-arbetet och diskussion, bl.a. om RUA:s roll i framtida CAP.
190416	Möte med LST Kalmar (partnerskapet)	Presentation och diskussion om framtida CAP
190424	Möte m Jordägareförbundet	Samtal om hur man når bättre måluppfyllelse främst för vattenåtgärderna i CAP
190424	Möte med LRF	Diskussion om aktuella frågor i förhandlings- och genomförandearbetet.
190425	Samtal (telefon) med Föreningen Sveriges fäbodbrukare	Samtal om pågående arbete med nya EU-förordningar och strategisk plan för CAP samt om fäbodbrukets speciella förutsättningar och dess roll i CAP.
190503	Möte med SKL	Samtal om RUA:s roll i framtida CAP.
190509	WWF samt LRF	Samtal om betesmarker
190617	Möte med odling i Balans	Samtal om skyddszoner
190820	Möte med chefsgrupp, SJV	Föredragning och diskussion om arbetet med den strategiska planen.
190827	Möte med Bygdegårdarnas riksförbund	Samtal om utmaningar med nuvarande landsbygdsprogram samt överlämnande av skrivelse inför kommande CAP-period m.m.

190829	Möte med Sveriges nötköttproducenter	Samtal om köttbranschens klimatarbete
190927	Sakråd om PÖ	Information om Cap vid sakråd om ESI-fonderna och PÖ (ca. 80 organisationer).
191008	Studiebesök hos Leader Linné	Besök hos genomförda projekt, diskussion om effekter, handläggning och önskemål om framtiden
191009	Möte med ekologiska lantbrukarna	Samtal om marknadssituation och önskemål om framtida ekostöd
191010	Möte med länsstyrelsen i Stockholm	Samtal om kompetensutveckling i dagens landsbygdsprogram med särskilt fokus på administrativa aspekter.
191015	Möte med Hushållningssällskapen (HS)	Samtal med jordbruksrådgivare hos HS om rådgivning inom CAP.
191017	LD21-gruppen	Information och dialog om CAP på LD21-gruppens möte (landbruksdirektörerna)
191105	SJV avdelningsdag	Presentation och diskussion om arbetet med den strategiska planen.
191113	Landsbygdsnätverkets nätverksträff och Ullbagegala	Presentation och intressentdialog kring några frågor som identifierades vid sakrådet den 1 oktober, samt inspel från nätverkets medlemmar om behovsanalysen i den strategiska planen.
191128	Partnerskapsmöte, länsstyrelsen i Stockholm	Information och dialog om arbetet med den strategiska planen.
200207	Möte med Lst	Möte om länsstyrelsernas förenklingsförslag för framtida CAP.
200214	Bygdegårdarnas riksförbunds landsbygdskonferens	Landsbygdskonferens där samtal fördes med olika företrädare för landsbygdsorganisationer om framtida CAP.

200220	Möte med Gustav Melin, Svebio, och Sten Segerslätt	Samtal om Salix
200306	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
200325	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
200330	Möte med Byanätsforum	Diskussion om bredbandsstödet i framtida CAP och framtiden för det nationella bredbandsstödet.
200429	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
200527	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
200601	Avstämning med LRF	Diskussioner om arbetet med framtida CAP (samt övergångsperioden 2021-2022).
200604	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
200624	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
200625	Möte med LRF	Diskussioner om arbetet med framtida CAP (samt övergångsperioden 2021-2022).
200826	Deltagande i LB21 (Lst) digitala sommarmöte	Diskussion om framtida CAP
200923	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
201022	Möte med SJV och ESV	Workshop om framtida CAP
201028	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
201125	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.

201210	Möte med SJV och ESV	Workshop om framtida CAP
210127	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
210216	Möte med SJV och Naturvårdsverket	Diskussion om stöd för skötsel och restaurering av betesmarker och slätterängar
210224	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
210310	Möte med ESV	Möte om SJV:s administration
210324	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
210421	LRF-konferens med deltagande från LRF centralt och regionalt	Diskussion på temat "Hur får vi den bästa strategiska CAP-planen?"
210428	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
210520	Möte med Lst	Möte om förvaltning av strategisk plan
210526	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
210526	Möte med Lst:s miljövårdsdirektörer	Information och diskussion om arbetet med den strategiska planen, fokus på miljö- och klimatåtgärder
210608	Möte med Hushållningssällskapens förbund	Diskussion om framtida CAP och den strategiska planen
210623	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
210820	Möte med LRF	Högnivåmöte med LRF där bl.a. arbetet med den strategiska planen diskuterades.
210825	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.

210831	Möte med Lst, LD21-gruppens sommarmöte	Diskussioner om CAP-reformen, den strategiska planen och länsstyrelsernas roll och samarbete framåt.
210929	Möte med SJV och Lst	Information och diskussion om arbetet med strategisk plan.
211011	Möte med LRF	Högnivåmöte med LRF där bl.a. arbetet med den strategiska planen diskuterades.

SAMarbetsgruppen (Jordbruksverket)

Även Jordbruksverket, som utarbetat merparten av underlagen till den strategiska planen, har under åren 2018–2021 haft en bred och kontinuerlig dialog med berörda intressenter. En viktig dialog har varit förts med den så kallade SAMarbetsgruppen, som träffas fyra gånger per år. Grupperingen består av ca 10 personer som representerar Länsstyrelserna, Lantbrukarnas Riksförbund, Hushållningssällskapet, Ludvig & Co(rådgivningsföretag), Näringsdepartementet och Jordbruksverket. Syftet har bl.a. varit att inhämta synpunkter kring Jordbruksverkets underlag till den strategiska planen, men också att diskutera andra aktuella frågor av kring Cap t.ex. av teknisk karaktär såsom arealövervakning.

Landsbygdsnätverket

En annan plattform för dialog har varit Landsbygdsnätverket som har prioriterat att hålla en bredd av intressenter uppdaterade om CAP-processen och erbjuda tillfällen för dialog inför den strategiska planen. Sedan 2018 har fem olika webinarier genomförts inom nätverkets serie Landet lär på temat kommande CAP. Vid dessa tillfällen har sammantaget över 2 500 personer deltagit eller efteråt tittat på inspelningarna av webinarierna. Två avsnitt i Landsbygdsnätverkets podden Landet har handlat om kommande CAP. De har nåtts av över 1 450 unika lyssnare. Ett av dessa spelades in direkt efter sakrådet den 1 okt 2019 och diskuterade vad som sagts vid sakrådet utifrån tre perspektiv; ett jordbruks-, ett miljö- och ett landsbygdsperspektiv. Intressenterna inom nätverket har också kunnat diskutera framtida AKIS och framtida miljö- och klimatåtgärder inom CAP tillsammans med bl.a. Jordbruksverket vid tre olika nätverksevenemang som arbetsgrupper inom nätverket anordnat. Vid dessa tillfällen har sammantaget över 300 personer deltagit. Under 2020 genomförde Landsbygdsnätverket en intressentdialog om utformningen av det framtida nätverket. Över 200 personer som representerade 76 olika myndigheter och intressentorganisationer deltog.

Jordbruksverkets förenklingsgrupp

Vidare har Jordbruksverket på uppdrag av Näringsdepartementet inrättat en förenklingsgrupp som ska analysera olika förslag och steg i arbetet med den strategiska planen ur ett stödmottagarperspektiv. Syftet är att ta tillvara de möjligheter till förenkling för stödmottagare som ges i förberedelsen inför, och genomförandet av, den nya gemensamma jordbrukspolitiken. Uppdraget pågår till dess att åtgärderna i den strategiska planen har genomförts. Förenklingsgruppens arbete påbörjades vid halvårsskiftet 2020. I tabellen nedan framgår de olika mötestillfällena och vilka ämnen som har diskuterats. Förenklingsgruppen består av 14 deltagare från Lantbrukarnas Riksförbund, Hushållningssällskapet, Ekologiska Lantbrukarna, Lokalt Ledd Utveckling Sverige, Hela Sverige ska leva, Ludvig & Co, Branschråd för Lantbrukets Rådgivningsföretag, Tillväxtverket, Sametinget, Skogsstyrelsen, länsstyrelserna och Jordbruksverket.

Sammanställning möten med förenklingsgruppen (Jordbruksverket)

Datum	Ämne
13 augusti 2020	Förenklingsförslag till förlängningsåren: Programändring 7
10 september 2020	Informationsmöte om strategisk plan
28 september 2020	Förenklingsförslag till strategisk plan: EIP och startstöd
15 oktober 2020	Blommande slättbygd
26 oktober 2020	Förenklingsförslag till strategisk plan: Investeringsstöd och sektorstöd
12 november 2020	Fånggrödor mm
18 november 2020	Förenklingsförslag till strategisk plan: Leader, bredband och kommersiell service
23 november 2020	Kontroll och sanktionssystem grundvillkor
14 januari 2021	Skötsel av betesmarker och slätterängar
11 februari 2021	Nytt kontroll och sanktionssystem – Projekt- och företagsstöd

16 februari 2021	Eco-schemes
11 mars	Nytt kontroll- och sanktionssystem för Jordbrukarstöden
24 maj 2021	Demonstration av nya ansökningssystemet ALF 4.0
26 augusti 2021	Kompletterande uppdrag om GAECs
17 september 2021	Strategi för IT-utveckling och digitalisering

Remissammanställning Promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

1. Inledning

Remissen har skickat till 163 remissinstanser och 96 svar har inkommit (se förteckning nedan).

En majoritet av remissinstanserna är i huvudsak positiva medan ett mindre antal remissinstanser är helt eller till övervägande del negativa. Med några få undantag har i princip alla instanser lämnat förslag till justeringar.

Promemorians syfte är inte att beskriva eller ange framtida åtgärder inom CAP eller de finansiella förutsättningarna. Ett flertal instanser har dock lämnat synpunkter även på detta till exempel omfattningen av den totala stödbudgeten, vilka stöd som ska prioriteras, stödnivåer och andra villkor för stöd. Flera instanser har också lämnat synpunkter på SWOT-analysen och bruttolistan, som inte är en del av den remitterade promemorian. Synpunkter på åtgärder, SWOT-analysen och bruttolistan kommenteras endast undantagsvis i sammanställning. För att ta del av dessa synpunkter hänvisas till remissvaren i fulltext som ligger på regeringens webbplats eller till de diarieförda dokumenten i ärendet. (N2020/01752/JL).

2. Övergripande kommentarer

En majoritet av de instanser som särskilt har kommenterat helheten är övervägande positiva till de förslagna behoven.

Ett mindre antal remissinstanser är helt eller till övervägande del negativa, däribland *Havs- och vattenmyndigheten*. De framför sammanfattningsvis att det inte är klarlagt vilka behov som kan mötas av CAP, att det inte går att bedöma prioriteringar och att den höjda miljö- och klimatambitionen inte syns.

Flera *regioner* framhåller också vikten av att ta tillvara andra regionala och nationella strategier, jordbrukspolitiken ska inte vara avskild från övrig politik. [Ta bort: Region Östergötland, Västmanland].

Två instanser *Världsnaturfonden WWF* och *Naturskyddsföreningen* uttrycker att även den strategiska planen bör remitteras.

Kommunal anför att politiken måste integrera hållbart lantbruk, hälsosam kost, livsmedelsprodukter av hög kvalitet, miljöskydd och rättvisa relationer i livsmedelskedjan.

Sametinget framhåller att förvaltningen av stöden även framgent ska skötas av Sametinget. De påpekar att det är flera svårigheter för den samiska näringen att få tillgång till olika EU-program, i detta fall EJFLU. Svårigheterna är bland annat att den lägsta tröskeln för investeringsstöd är för hög, att traditionell kunskap och kultur inte är erkända som legitima målsättningar för ekonomisk utveckling, det finns en diskrepans mellan renskötselens behov och den finansiering som är tillgänglig samt den höga administrativa bördan. De anser vidare att programmet bör göras mera inkluderande för samer till exempel genom att samiska företag (rennäringen och andra samiska näringar) omfattas och att regelverket anpassas så att hänsyn tas till samiska näringars utvecklingsmål. Liknande synpunkter lämnas av *Svenska samernas riksförbund*. Även *Nätverket för landsbygdsutvecklare* pekar på att analysen behöver utvecklas vad gäller rennäringen

Länsstyrelserna anför att urvalet kopplingen till SWOT-analysen delvis är oklar, exempelvis vad gäller jämställdhet, kulturmiljö och demografi som inte beaktats i analysen. De pekar också på potentialen i åtgärder som bidrar till flera mål och saknar koppling mellan de olika målen. Liknande synpunkt framförs av bland annat *Naturskyddsföreningen* som också efterlyser en tydligare motivering till de prioriteringar som ligger bakom de identifierade behoven.

Ett tjugotal instanser anser att begreppen *kan* omfattas och *delvis kan* omfattas behöver förtydligas och att en beskrivning behövs av hur de behov som inte kan hanteras inom CAP kommer att tas om hand, till exempel viltskador.

Ett trettiotal remisstanser framför att nationella stöd och stöd via CAP bör samordnas bättre så att konkurrerande stödssystem undviks, flera exempel nämns, bland annat bredbandsstöd och stöd till våtmarker. *Jordbruksverket* framför att konsekvenser av bristande samordning är tyngre administration, sämre måluppfyllelse eller att avsatta medel inte nyttjas fullt ut. Det kan gälla både storleken på stöden men även bero på det omfattande regelverk som omgärdar CAP. *Länsstyrelserna* och ytterligare några instanser pekar även på vikten av samordning, så att olika fonder kompletterar varandra. *Region Kalmar* pekar på att flexibilitet behövs i programmet för att kunna anpassa åtgärder till oförutsedda händelser. Liknande synpunkt framförs av *länsstyrelserna*, *Svenska vallföreningen* och ytterligare några *regioner*.

Länsstyrelserna förordar ett fåtal bredare åtgärdsområden som kan rymma både behov som kan förutses och okända behov som kan uppstå framöver.

Lantbrukarnas riksförbund som anser den huvudsakliga inriktningen av CAP ska vara mot det gröna näringslivet och riktas mot aktiva producenter. Samtidigt ska åtgärderna fungera i hela landet och vara attraktiva för flertalet lantbrukare. Liknande synpunkter framförs av flera andra instanser bland annat *Sveriges kommuner och regioner* och *ESF-rådet, Sveriges jordbruksarrendatorer*

2.1 Önskemål om kompletteringar

Ett tjugofemtal instanser framhåller att jämställdhet och mångfald tydligare behöver integreras, däribland *Länsstyrelserna, Nätverket för landsbygdsutvecklare* och flera *regioner*. *Winnet* framhåller särskilt att det viktigt att könsuppdelade fakta och statistik är säkerställd inom alla delar av strategin, inte minst för att kunna utvärdera och följa upp strategin. En analys behövs av konsekvenserna om jämställdhet inte integreras. Den strategiska planen behöver säkerställa en hållbar jordbrukspolitik och att jämställda strukturer på landsbygden etableras. *Nätverket för landsbygdsutvecklare* erinrar om att även jämställdhet kan påverkas positivt, om gårdsförädling inkluderas i CAP.

Flera instanser anser att behovsanalysen bör kompletteras med behov inom olika områden. Det gäller bland annat skogliga åtgärder, övergödningsrelaterade frågor, växtnäringsspörsmål, bär och fiske, rennäringen, trädgårdsnäringen, natur- och kulturvärden, skärgårdsmiljöer och produktion av livsmedel utan jordbruk.

Jordbruksverket anser att avgränsningen i att välja bort områdena skog och forskning är lämplig. *Skogsstyrelsen* anför att det är olyckligt att skogen faller bort från den strategiska planen och efterlyser en konsekvensanalys av detta, de ser framför allt behov av åtgärder för kompetensutveckling och miljövärden inom skogen. Eventuella nationella stöd behöver sannolikt utformas som stöden inom CAP för att behöva notifieras enligt statsstödsreglerna. Skogsstyrelsen redovisar också de justeringar som behövs av det nationella stödet Natur och kulturmiljövärdsåtgärder inom skogsbruket (Nokås) för att göra en sådan förändring. Vad gäller nationellt stöd till kompetensutveckling till skogsbruket saknas sådant och förutsättningarna för detta behöver utredas närmare. Ytterligare några instanser, däribland *Världsnaturfonden WWF* framhåller att vissa skogsbruksföretag ska inkluderas i CAP

Ett tjugofemtal instanser önskar tydligare koppling till eller analys av natur - och kulturmiljöer. *Riksantikvarieämbetet* pekar även på målsättningarna för odlingslandskapens natur- och kulturmiljöer. *Länsstyrelserna* saknar en analys av hur dessa miljöer kan stärka affärsmässigheten och främja innovationskraften inom svenskt jordbruk. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges hembygdsförbund* och *Region Stockholm*.

Statens kulturråd saknar kulturperspektivet och efterfrågar en analys av behoven utifrån de kulturpolitiska målen. Även *Bygdegårdarnas Riksförbund* lyfter kulturens betydelse.

Agrifood economics center efterfrågar en samhällsekonomisk analys och framför att de åtgärder som ger störst nytta för samhället per satsad krona bör väljas ut, dvs de sammantagna kostnaderna för att uppnå ett visst mål ska beaktas vid utformningen av styrmedel inom CAP.

Ekologiska Lantbrukarna och *Svensk dagligvaruhandel* välkomnar att CAP tydligt ska bidra till ökad ekologisk produktion. *Ekologiska lantbrukarna* saknar en beskrivning av produktionen som en integrerad del i hållbarhetsarbetet. *Naturskyddsföreningen* framför liknande synpunkter och anför att analysen kraftigt underskattar den ekologiska produktionens betydelse för en hållbar omställning. Den ekologiska produktionen är en spjutspets med möjlighet att kombinera flera mål inom CAP och är inte enbart en separat miljöåtgärd.

Lantbrukarnas riksförbund framför vidare att regelverket för hästverksamhet i jordbrukspolitiken behöver förtydligas eftersom otydlighet råder vad gäller stöden i pelare 2. Hästhållning bör möta samma stödsystem, regler och villkor som annan jordbruksverksamhet, tex vad gäller kompensationsstödet.

Sveriges lantbruksuniversitet saknar ställningstagande om kommuners exploatering av jordbruksmark, som motverkar en ökad matproduktion.

2.2 Administrativa principer för prioritering av behov

En stor majoritet av remissinstanserna uttrycker stöd för att minska den administrativa bördan för företag och handläggande myndigheter.

Flera instanser pekar på att de behov som inte hanteras inom CAP behöver hanteras via nationella insatser och samordning med andra fonder. *Länsstyrelserna* och ytterligare några instanser efterfrågar en beskrivning av de behov som avgränsas bort.

Skogsstyrelsen framhåller att gränsen mellan jordbruksmark och skog ofta är otydlig och ser ett fortsatt behov att harmonisera jordbrukarstöd och stöd till naturvårdande skötsel på skogsmark. Då markägaren ofta är både jordbrukare och skogsägare kan stöden både till skogen och jordbruket sökas i samma e-tjänst och det är det en stor fördel om även de skogliga stöden finns kvar inom CAP. Beaktat den likhet som finns mellan de areella näringarna, att målgrupperna delvis sammanfaller, samt att det inom CAP redan finns ett färdigt stödsystem för de två åtgärderna Skogsstyrelsen föreslår, är det svårt att se att stöden skulle öka den administrativa bördan och komplexiteten inom CAP.

Naturvårdsverket, *Agrifood economics center* framhåller att en avvägning behövs mellan förenkling och åtgärders effektivitet för måluppfyllelsen. Totalkostnaden för administration hos bör sättas i relation till den effekt som uppnås. För att göra en optimal avvägning mellan enkelhet och måluppfyllelse måste de totala kostnaderna för myndigheter och lantbrukare samt stödutbetalningar givet miljönyttan beaktas och inte enbart de administrativa kostnaderna.

Lantbrukarnas riksförbund anför att en räntekompensation för försenade utbetalningar bör införas. Företagens förenklingar ska vara i fokus och inte myndigheternas, exempelvis behövs fortsatt de näraliggande startstöden och stöd för unga företagare trots myndigheternas administration. Inom CAP behöver man titta på den samlade floran av ersättningar till lantbrukarna eftersom dessa samspelar. Det innebär en förenkling för företagen att inte samma insatser återfinns i olika myndigheters åtgärdsprogram. Det är inte så att en ersättning per automatik kan ersättas av en annan och samma syfte uppnås.

Även *Hushållningssällskapet* framför vikten av förenkling för lantbrukarna. Flera instanser, däribland *Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien* och *Svenska vallföreningen*, lämnar också exempel på krångliga regler; djurtäthetsregler, femårs åtaganden, retroaktivt indragna stödrätter, prorata i betesmarker. I ökad utsträckning bör målstyrda system för kontroll och tillsyn och användning av schabloner, klumpsummor och enhetsbelopp användas.

Byanätsforum, *Bygdegårdarnas riksförbund* framhåller att även en förenklad tillämpning behövs genom tolkning av regelverk, e-tjänsternas utformning osv. Dialog för att säkerställa detta behövs med stödtagarna under planeringen av programmet.

Hela Sverige ska leva framför att alltför få åtgärder riskera att åtgärder koncentreras enbart till större områden och att viktiga men mindre omfattande åtgärder faller bort.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien anför att om medel saknas för att betala ut framräknade stödbelopp, bör antalet villkor för stödet reduceras. Osäkerheter kring stöd i samband med programskifte måste undvikas. Ettåriga åtaganden är en förenkling för företagarna och sammanblandning med femåriga åtagandeperioder måste undvikas. Samordning av villkor för de olika stöden behövs. Såväl *Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien* som *Lantbrukarnas riksförbund* framhåller svårigheterna i att omforma tvärvillkor och förgröningsstöd till grundvillkor på ett sätt som bidrar till förenkling.

Svenska vallföreningen förordar kortare åtagandeperioder än hittills.

Matfiskodlarna pekar på en minskad produktionsvolym, vilket nästan uteslutande beror på nedläggningar till följd av domstolarnas avslag på fortsatt drift av vattenbruksanläggningar. Det snabbaste och effektivaste sättet att öka försörjningsförmågan på vattenbruksprodukter är att underlätta för nyetablering och fortsatt drift av kassodlingsanläggningar.

3. Allmänt mål 1

Ett fyrtiotal instanser framhåller att CAP är viktig för att öka livsmedelsproduktionen och för genomförandet av livsmedelsstrategin. De flesta av dessa pekar särskilt på behovet av ökad konkurrenskraft, lönsamhet och nya affärsmodeller. *Lantbrukarnas riksförbund* anser att detta ska vara den huvudsakliga inriktningen i CAP.

Svensk dagligvaruhandel pekar på åtgärder som kan bidra till att öka såväl konkurrenskraft som livsmedelskedjans hållbarhet, som exempel nämns stöd till ekologiska jordbruk och biologisk mångfald. Liknande synpunkter framförs av flera instanser, exempelvis *länsstyrelserna* som framhåller att god lönsamhet och företagets bidrag för att nå miljömålen inte står i motsatt förhållande.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien framhåller också implementeringen av EU:s direktiv om otilbörliga handelsmetoder. Satsningar bör ske på produktionsgrenar med god potential som köks- och plantskoleväxter, proteingrödor, nötkött och slaktkyckling samt mjölkproduktionen. Vidare framhålls potentialen i att kombinera växt- och animalieproduktion med vattenbruk. Även *Svensk dagligvaruhandel* och ytterligare några instanser lyfter potentialen inom trädgårdsnäringen, med hänvisning till att det inom vissa varugrupper saknas svenska alternativ.

Lantbrukarnas riksförbund framhåller att det nationella genomförandet av CAP ska säkerställa Sveriges konkurrensförhållanden mot andra EU-länder och situationen för jordbruket inom landet. Det finns behov av förstärkning av ersättningar för biologisk mångfald, men även för kompensationsstöd och investeringsstöd för att skapa stabila förutsättningar för en långsiktig betesbasrad produktion. Den nuvarande strukturen med direktersättningar i pelare 1 och mer riktade ersättningar i pelare 2 ska i huvudsak kvarstå i kommande CAP-period. En minskad EU-budget för pelare 2 bör kompenseras med nationella medel och ska inte täckas upp genom att flytta medel från pelare 1. Sveriges relativa konkurrenskraft får inte försämrats genom att pengar flyttas från pelare I till pelare II, direkt eller indirekt.

Sveriges lantbruksuniversitet framhåller också vikten av att åtgärderna utformas så att de medger en långsiktig planering.

Svenska fåravelsförbundet framhåller vikten av balansen mellan pelare 1 och 2 då brukande av åkermark respektive betesmark är starkt sammankopplade inom lammproduktionen.

Svenska vallföreningen lyfter särskilt lammproduktionen där det behövs åtgärder för bättre lönsamhet, för att utnyttja de stora arealer betesmark som kan omsättas till biologisk mångfald och livsmedel. Denna produktion har potential att öka pga. låg självförsörjningsgrad och en flexibel produktion som kan drivas som deltidjordbruk.

Lantbrukarnas riksförbund ser positivt på frågan om nya former för finansieringslösningar och ägarstrukturer tas upp. De framför att branschen blir alltmer kapitalintensiv och att det kommer att behövas nytänkande vilket kan kräva ökad flexibiliteten i CAP regelverket. Alla sektorer i

jordbruket har utmaningar med att hitta finansiering till olika typer av investeringar. *Länsstyrelserna* och även några *regioner* framhåller att behov av kapitalförsörjning finns även på regional nivå. Detta kan dock inte enbart hanteras inom CAP utan flera lösningar på regional och nationell nivå behövs. Även utveckling av nya affärsmodeller som ger vinstmarginaler i olika delar av värdekedjan behövs. *Sveriges jordbruksarrendatorer* pekar på att arrenderande företag har särskilda svårigheter att få finansiering, eftersom de inte kan lämna pantbrev i fastighet som säkerhet. *Svenska köttföretagen* nämner särskilt behovet av att stödja investeringar.

Ett tiotal instanser framhåller särskilt på vikten att stödja mjölk och/eller köttproduktionen, däribland *Lantbrukarnas riksförbund*, *Svenska vallföreningen*, *Svenska köttföretagen* och flera *regioner*.

Ett trettiotal instanser, däribland *Svenska köttföretagen*, *Nätverket för landsbygdsutvecklare*, *Stockholms universitet-Östersjöcentrum* framhåller att det behövs insatser för att möta de senaste årens förändrade förutsättningar för jordbruksmarkens produktionsförmåga. Det gäller exempelvis ökad kunskap om och stöd till investeringar med anledning av tex torka och vattenhantering.

Region Värmland pekar på att jordbruksmarkens produktionsförmåga är särskilt viktigt, i de mindre konkurrensstarka regionerna som Värmland tillhör. Lågavkastande arealer, med eftersatta förbättringsåtgärder samt ett lågintensivt brukande kan utgöra en stor potential för ökad produktion och näringsverksamhet om åtgärder vidtas. Liknande synpunkt framförs av *Sveriges jordbruksarrendatorer* och *Svensk dagligvaruhandel*. *Svenska Köttföretagen* framhåller att det behövs av en stark basproduktion som skapar volymer så att slakterier, dagligvaruhandel och grossister bygga långsiktiga koncept, som stärker den svenska animalieproduktion (gris- nöt och lammproduktion).

Ett tiotal instanser, däribland *Sveriges jordbruksarrendatorer* framhåller vikten av att stärka jordbrukarnas position i värdekedjan. *Svensk dagligvaruhandel* ifrågasätter dock slutsatsen att jordbrukaren har en svag position i värdekedjan, med hänvisning till bland annat den stora efterfrågan på svenska livsmedel. *Svenska samers riksförbund* poängterar att även renskötselns mervärdeskoncept behöver stärkas.

Naturvårdsverket framhåller att svenskt jordbruk kan konkurrera på en internationell marknad med hög kvalitet, god djurhälsa och genom att vara det miljömässigt mest hållbara jordbruket. Det finns också behov av att stödja samarbetsprojekt för mindre företag, till exempel produktionssamverkan av kött från naturbetesmarker, där små producenter direkt kan nå större uppköpare. Flera instanser framhåller särskilt betesmarkernas betydelse för miljömålen.

Stockholms universitets Östersjöcentrum menar att det är kortsiktigt att sätta konkurrenskraften främst eftersom ekosystemens funktioner måste bevaras och stärkas för att övriga dimensioner ska kunna utvecklas. Liknande synpunkter framförs av ytterligare några instanser. *Sweden Food*

Arena betonar att en ekonomiskt solid näring är en grundförutsättning för att kunna svara mot andra viktiga frågeställningar och krav som både politik och konsument efterfrågar. Det går inte att skilja på frågor som rör klimat, miljö, djurhälsa eller folkhälsa från konkurrenskraft.

Naturskyddsföreningen anför att ett långsiktigt produktivt jordbruk är beroende av fungerande ekosystemtjänster och resilienta ekosystem. Den strategiska planen måste tydligare spegla detta även när frågor som berör ökad produktion, lönsamhet och konkurrenskraft hanteras. Det framtida jordbruket kommer inte att handla om ökad produktivitet utan om att: säkerställa att antalet lantbruk bibehålls eller ökar och att sluta bygga bort jordbruksmark. Det handlar också om att varje hektar ska ge avkastning på, förutom mat även värden som biologisk mångfald, kolinlagring, ekosystemtjänster och andra kollektiva nyttigheter.

Naturvårdsverket förordar att kompensation för kostnadsnackdelar tydligt riktas till jordbrukets produktion av ekosystemtjänster och andra kollektiva nyttigheter. Kompensationen bör vara lägesbunden till de marker som är särskilt värdefulla att hävda och bevara, särskilt naturbetesmarker, ängar och landskapselement av särskild betydelse för biologisk mångfald. Kompensation bör riktas till skogs- och mellanbygden, vilket skulle gynna den biologiska mångfalden i sådana områden. Det finns också behov av att kompensera för de kostnadsökningar som ny teknik och digitalisering medför för framför allt mindre företag.

Världsnaturfonden WWF framhåller att effekten av kompensationsstöd, vallstöd, ersättning för ekologisk produktion och ersättningar för betesmarker tillsammans med gårdsstöd behöver ge en ökad konkurrenskraft för grovfoderbaserad djurhållning. Det måste löna sig att nyttja naturbetesmarker för köttproduktion, framför att ha tjurar stallade eller enbart låta beta vallar. Men hållbar uppfödning av idisslare förutsätter också hållbart producerat vinterfoder (vall). Nötkreatursbidraget bör, om det ska vara kvar, villkoras till betande djur. Kompensationsstödet måste utformas så att det inte gör det ogynnsamt att sköta stora arealer naturbetesmarker. En mer diversifierad produktion genom exempelvis produktion av proteingrödor stärker också konkurrenskraften hos företagen och sektorn som helhet.

Region Norrbotten framhåller att jordbruket i skogsbygden och norra Sverige är starkt beroende av mjölk- och nötköttproduktionen. Skogsbruk inklusive dess förädlingsled har, relativt sett, stor betydelse för sysselsättningen i skogsbygderna och i norra Sverige. I detta sammanhang efterfrågas en tydligare koppling mellan näringsidkarna och den forskning som finns inom området.

Behov av regionala anpassningar lyfts av flera instanser, bland annat *regioner* och *Nätverket för landsbygdsutvecklare*

Region Stockholm välkomnar inriktningen att stärka kunskapsnivån och framhåller att utbildningsinsatser behövs bland annat om affärsmodeller. Region Stockholm ser positivt på det fortsatta arbetet med kompetenshöjande åtgärder inom de gröna näringarna och landsbygdsföretag, tex vad gäller företagsledning, affärsutveckling, innovation- och exportmöjligheter. Ny teknik och digitalisering underlättar nya arbetsmetoder som

kan leda till en ökad produktivitet inom de gröna näringarna och även främja regionens möjligheter till export. Liknande synpunkt framförs bland annat av *Region Örebro*.

Sweden Food Arena betonar att en ekonomiskt solid näring är en grundförutsättning för att kunna svara mot andra viktiga frågeställningar och krav som både politik och konsument efterfrågar. Det går inte att skilja på frågor som rör klimat, miljö, djurhälsa eller folkhälsa från konkurrenskraft.

Ett trettiotal instanser, däribland *Svenska fåravelsförbundet* och *Svenska Sveriges jordbruksarrendatorer*, *Svenska vallföreningen*, *Svenska köttföretagen*, *Birdlife Sverige* och *Lantbrukarnas riksförbund* pekar särskilt på behov av att fortsatt ersätta viltskador. Ett 20-tal instanser, däribland *länsstyrelserna* och *Naturvårdsverket* framför att detta fortsatt bör hanteras inom CAP, medan flera instanser exempelvis *Lantbrukarnas riksförbund*, och *Jordbruksverket* anser att detta bör hanteras nationellt. [Ta bort: *Världsnaturfonden WWF Lst* och *Region Västmanland*].

4. Allmänt mål 2

Den övervägande majoritet av de instanser som särskilt kommenterat miljö-och klimatområdet, är positiva till EU:s höjda ambitioner inom området.

Ett tiotal instanser välkomnar särskilt att alla tre hållbarhetsdimensionerna ska interagera i strategiska planen. Några instanser framhåller samtidigt de målkonflikter som finns mellan de tre hållbarhetsdimensionerna och att är otydligt beskrivet de ska hanteras. Några exempel som lämnas är att stöd till nötkreatur inte säkert stödjer bevarande av värdefulla gräsmarker, bevarande av lantraser eller att ekologisk produktion som ger lägre avkastning per enhet inte ligger i linje med målet ökad livsmedelsproduktion.

Några instanser, däribland *Stockholms universitets Östersjöcentrum* och *Världsnaturfonden WWF* anser att den miljömässiga hållbarheten ska utgöra ramen för övriga hållbarhetsaspekter och att miljö-och klimatåtgärder ska prioriteras. Liknande synpunkt framförs från *Ekologiska lantbrukarna*, *Naturskyddsföreningen* och *Birdlife Sverige*. Se även under allmänt mål 1.

Lantbrukarnas riksförbund framför att CAP är ett medel för att fortsätta omställningen till än mer hållbar produktion, men är inte det enda ekonomiska styrmedlet. För detta krävs till stora delar andra insatser från näringen och samhället, nationella stöd bör även fortsättningsvis vara viktiga för att möta dessa behoven. Några instanser däribland *Jordbruksverket* pekar särskilt på den nationella insatsen klimatklivet.

Tillväxtverket framhåller att samverkan bör ske med Naturvårdsverket, Vinnova, Skogsstyrelsen och andra relevanta aktörer för att säkerställa hållbar konkurrenskraft i hela landet och miljömålen uppfyllelse.

Ett tjugofemtal instanser pekar särskilt på behovet av förnybar energi och energieffektivisering och betydelsen av att stödja detta. *Region Kalmar* efterfrågar dessutom mer långtgående insatser.

Energimyndigheten anser att energieffektivisering i de areella näringarna bör fortsatt stimuleras, genom kompetensutveckling och direkta investeringsstöd för energieffektivisering (ny, effektiv teknik). Styrmedel bör utformas så att i första hand restprodukter utnyttjas och att kretslopp sluts. Information om exemplarföretag som enbart använder förnybar energi bör spridas.

En majoritet av instanserna har särskilt pekat på behovet att stärka den biologisk mångfalden och ökad kolinlagring.

Lantbrukarnas riksförbund och *Region Kalmar* ifrågasätter mätning av klimatpåverkan per viktenhet producerad produkt och ser klimatarbetet i ett större perspektiv. *Naturvårdsverket* förordar däremot ett sådant mått, men pekar på att insatserna inte får leda till negativa konsekvenser för biologisk mångfald.

Lantbrukarnas riksförbund framhåller att kunskap saknas om kolinlagring och att nya åtgärder behöver prövas noga. Frågan om kompetensutveckling för olika aspekter hanteras samlat, tex bör biologisk mångfald hanteras tillsammans med frågan om hållbar produktion, det behövs ett samlat grepp om sektorns behov av kompetensutveckling. Liknande synpunkt framförs från *Region Gotland*.

Naturvårdsverket lyfter särskilt att minskad kolinlagring och minskat näringsläckage, kan ha stor betydelse för biologisk mångfald och pollinerande insekter. Även bevarande, nyskapande och skötsel av övergångsområden mellan odlingslandskapet och skog samt skogsbeten är viktigt. Detsamma gäller nyanläggning av småbiotoper och återvätning av våtmarker, såväl i slättbygden som i skogs- och mellanbygd. Liknande synpunkter framförs av bland annat *Birdlife Sverige* och *Naturskyddsföreningen*. *Världsnaturfonden WWF* och *Naturvårdsverket* framför också att åtagandeplaner är ett viktigt instrument för betesmarker och att rådgivning inte räcker som åtgärd.

Skogsstyrelsen bedömer att behovet om inlagring av kol i biomassa och i marken, i stor utsträckning kan lösas inom skog. Även om skogens bidrag till kolinlagring redan överstiger den från annan markanvändning finns potential att öka tillväxten i skogen och därmed kolbindningen. I anslutning till särskilt mål 5 framhålls att även skogen har behov av att minska miljöbelastningen men att dessa kan mötas med kompetensutveckling.

Naturskyddsföreningen framför att biologisk mångfald är en grundläggande förutsättning och ska prioriteras därefter. Givet detta är det anmärkningsvärt få punkter i behovsanalysen som hanterar biologisk mångfald. Målsättningar kring klimat, miljö och biologisk mångfald kan inte villkoras med krav på konkurrenskraft eller kortsiktiga ekonomiska intressen.

Några instanser framhåller vall- och betesproduktionens betydelse för att bibehålla och utveckla den biologiska mångfalden.

Världsnaturfonden WWF anför att naturvårdsinsatserna för att öka den biologiska mångfalden inom CAP bör omfatta även skötsel av småbiotoper, samt att miljöersättningar för skötsel av småbiotoper bör erbjudas i hela landet. Vidare anføres att miljöersättningen för att odla vall med fördel kan differentieras. Liknande synpunkter framförs av *Naturskyddsföreningen*.

Sveriges biodlares riksförbund anser att jordbrukspolitiken leder till ett alltför intensivt jordbruk och därigenom bidrar till, sämre biologisk mångfald och ett kraftigt minskande antalet pollinatörer. Ett pollinatörsindex bör inkluderas i jordbrukspolitiken.

Birdlife Sverige anför att de stora åkerområdenas likformighet innebär problem för många av jordbrukslandskapets fågelarter, men allra tydligast för fåglar särskilt knutna till varierade ”småmiljöer” och landskapsstrukturer som idag har blivit bristvaror. En större variation behövs i växtföljden i landskapet och att sjöar, våtmarker och strandängar prioriteras, mer ekologisk odling och uppfödning av nötkreatur på bete, gärna naturbetesmark. Det handlar bland annat om återskapande av våtmarker och information till lantbrukare. Även *Sveriges lantbruksuniversitet* anför liknande synpunkter.

Ett tiotal instanser efterlyser starkare koppling till andra direktiv eller strategier som Jord till bord, Biologisk mångfald 2030 eller Art- och habitatdirektivet.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien framhåller även behovet av hantering av vatten i odlingslandskapet och klimatförändringars påverkan på husdjur. Kompetensutveckling och rådgivning bör utnyttjas för att underlätta investeringar som hanterar klimatförändringar.

Havs- och vattenmyndigheten anför att den aviserade höjda miljö- och klimatambition inte framgår i analysen. Bland annat saknas behov som belyser jordbrukets fysiska påverkan på vattenmiljön helt. Det saknas ett helhetsperspektiv när det gäller jordbrukets behov av klimatanpassning samt målen om minskad belastning på mark, luft och vatten för att minska påverkan på klimat och miljö. Vattenåtgärder i den strategiska planen är av stor betydelse för vattenmiljöarbetet och en avgörande faktor för ett hållbart jordbruk. Det åtgärdsbehov som vattenförvaltningen identifierat relaterat till jordbruksproduktionen saknas i behovsanalysen.

Sveriges geotekniska institut saknar beskrivning av risker kopplade till ras, skred och erosion och stigande havsnivåer. I lågt liggande områden kan intressekonflikter avseende markanvändning uppstå i framtiden, exempelvis mellan jordbruk, bebyggelse, infrastruktur, natur- och kulturintressen.

Naturvårdsverket framhåller att klimatanpassning bör ses i ett större landskapsperspektiv, där bland annat uppströms- och nedströmsområden beaktas, i insatser för att hantera ändrade nederbörds- och temperaturförhållanden. För att enskilda jordbrukare inte ska drabbas när åtgärder genomförs som gynnar flera behövs någon form av kompensationsmöjlighet.

Sametinget och *Samernas riksförbund* lyfter bland annat klimatkrisens påverkan på rennäringen och de stora konsekvenser det får socialt, kulturellt och ekonomiskt.

Livsmedelsverket framhåller att det är också angeläget att satsa på forskning och rådgivning inom klimatanpassning, för att kunna hantera extremt väder och dess inverkan på grödor.

Sveriges kommuner och regioner anför att miljöinvesteringar, miljöersättningar, ersättningar för ekologisk produktion, kompensationsstöd, djurvälståndersättningar är viktiga för att klara en hållbar omställning och bör fortsatt prioriteras inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Osäkerhet inför framtida produktionsförutsättningar måste mötas med ökad kunskap, innovation och nya och motståndskraftiga produktionsmetoder.

Västra Götalandsregionen och ytterligare några instanser [Ta bort: Region Gotland, Värmland] framför att förtydligande behövs om den stora omställning till hållbart jordbruket som behövs. De anför att analysen har ett traditionellt angreppssätt som tyder på att avsikten är att vidareutveckla mer av samma inom ramen för befintliga produktionssystem. Strategiska planen bör istället utgå från djärva ambitioner med omställningen i fokus och med tonvikt på var det svenska lantbruket behöver vara 2030. Ett exempel är att koppla forskarnas kostrekommendationer om ökad andel vegetabilier med insatser för att främja nya proteingrödor. En utvecklad mer miljövänlig animalieproduktion behöver kombineras med en vitalisering av den svenska frukt- och grönsaksproduktionen och växtodlingen för humankonsumtion. Liknande synpunkter framförs av bland annat *Världsnaturfonden WWF*, *Region Halland* och *SLU*.

Svensk dagligvaruhandel framhåller att produktionen bör gå i linje med konsumenternas efterfrågan på klimatvänliga livsmedel. Redan nu finns utmaningar i tillgången på svenskproducerade livsmedel, framförallt vegetabilier som kan fungera som alternativa proteinkällor.

Region Skåne lyfter klimatsmarta livsmedel och förnybara material vilket kräver satsningar på kunskap och kompetens. Rådgivning, regler och ekonomiska styrmedel behövs för att stimulera innovativa klimatsmarta beteendeförändringar och investeringar. Jordbruket kan spela en

avgörande roll i arbetet för en ökad självförsörjningsgrad även för drivmedel och energi, genom att fasa ut fossila bränslen och bidra med förnybar energi och. I strategiska planen behövs preciseras mål och ekonomiska styrmedel för detta. Liknande synpunkter lämnas av *Region Gotland*

Världsnaturfonden påpekar att det ekonomiska incitamentet för att använda naturbetesmarkerna i behöver stärkas och behovet att sköta, restaurera och bevara värdefulla gräsmarker bör i huvudsak mötas inom CAP. Nationell finansiering och formellt skydd kan behövas för marker som inte ryms inom gräsmarksdefinitionen inom CAP och för att hantera hotade arter som kräver mycket specialiserade insatser. Vidare stödjer *Världsnaturfonden WWF* behovet Kompetens om biologisk mångfald (5.4.9). dvs rådgivning, gemensamt lärande, informations spridning, utvärdering och ökat utbyte mellan olika aktörer.

AgriFood Economics center framhåller att styrmedel för hållbar produktion och konkurrenskraft bör vara en kombination av regler, skatter och ersättningar inom CAP utifrån jordbrukets miljöpåverkan. Miljöstöd tycks ha en positiv inverkan på gårdars möjligheter att överleva.

Ekologiska lantbrukarna framhåller kopplingen till miljö- och motsättningen mellan lönsamhet på kort sikt och möjligheten att producera mat och få lönsamhet på lång sikt. Miljöersättningar är bättre än passiva inkomststöd, dvs företagare som kan få betalt för samhällstjänster istället för att få statliga bidrag. Dessa övergripande behov bör styra prioriteringarna mellan åtgärder och behov.

Världsnaturfonden WWF stödjer att CAP ska bidra till målsättningarna om ökad ekologisk produktion (Farm to fork-strategin). Behovet är särskilt stort i södra och mellersta Sveriges slättbygder, där en omställning till ekologiskt jordbruk får störst effekt på den biologiska mångfalden WWF:s bedömning är samtidigt att framtidens hållbara jordbruk kommer att använda metoder, tekniker och kunskap från både ekologiskt jordbruk och nytänkande konventionellt jordbruk. Det är därför viktigt att CAP samtidigt möter behov som bidrar till att öka hållbarheten hos jordbruk som inte är ekologiskt certifierade. Liknande synpunkter framförs av *Naturvårdsverket*, *Birdlife Sverige* och *Naturskyddsföreningen* och *Svensk dagligvaruhandel* som pekar på potentialen i den växande efterfrågan på ekologisk produktion, växtbaserade och lokalt odlade livsmedel.

Några instanser efterlyser högre ambitionsnivå i promemorian vad gäller växtskyddsmedel och framhåller i det sammanhanget särskilt ekologisk produktion, däribland *Naturskyddsföreningen* och *Världsnaturfonden WWF WWF*. *Kemikalieinspektionen* instämmer i promemorians bedömningar. [Ta bort: *Naturvårdsverket*].

Sveriges hembygdsförbund anser att behovsanalysen bör kompletteras med behovet av Öppna landskap (utan igenväxningsvegetation och med väl fungerande bryn).

Svenska Tornedalingars riksförbund framhåller att det i det nordliga området finns stora arealer med stor artrikedom och biologisk mångfald och också nya möjlighet till odling i det förändrade klimatet.

Världsnaturfonden WWF anser att miljöinvesteringsstödet även fortsättningsvis hanteras via CAP och riktas i första hand till mindre jord- och skogsbruksföretag.

Nätverket för landsbygdsutvecklare framhåller att de olika förutsättningarna i olika regioner kopplat till klimatet, ex. vad gäller väntade temperaturökningar bör tydliggöras.

5. Allmänt mål 3

Alla instanser som särskilt yttrat sig om bredbandsutbyggnaden anser att det är viktigt med framtida satsningar, oavsett finansieringskälla. Ett trettiotal instanser förordar att landsbygdsatsningarna i programmet främst bredband men i vissa fall även offentlig och kommersiell service bör ligga utanför den gemensamma jordbrukspolitiken.

En majoritet av de som kommenterat bredbandsutbyggnaden framför att stöd till bredband bör ske via den nationella struktur som byggts upp av Post-och telestyrelsen och inte CAP. De strukturer som redan byggts upp av Tillväxtverket (inom ramen för landsbygdsuppdraget) och regionerna för att främja digitalisering bör användas eftersom parallella insatser inte är effektivt.

Ytterligare några instanser, däribland *Post-och telestyrelsen*, pekar på digitaliseringens betydelse från olika aspekter. Det gäller också tillgången till kommersiell service t.ex. möjligheter till e-handel och för att underlätta generationsskiften eftersom en ny generation företagare kan ha andra krav på drift och utveckling av sin verksamhet. För att säkerställa en effektiv hantering av ett fortsatt stöd inom CAP behövs en bättre samordning mellan samtliga satsningar. Samordningen måste komma till stånd redan vid utformningen av stödåtgärden så att den blir ett komplement till nuvarande och tidigare bredbandsstöd, oavsett om det är i förhållande till nationella åtgärder eller stöd inom Regionalfonden.

Bynäsforum framhåller att bredband är en förutsättning för att många av behoven ska kunna mötas. Det gäller behoven om ny teknik och ökad digitalisering, ökad produktivitet, lantbrukets miljöarbete mm.

Några instanser, främst *regioner*, anser att kommersiell och viss offentlig service bör flyttas ur Jordbruksfonden och att Tillväxtverkets uppdrag och finansiering för detta istället stärks. Leaderinsatser är viktiga men synergier behövs med övrigt utvecklingsarbete i länen.

Tillväxtverket saknar analys av att det finns olika landsbygder, med liknande utmaningar, men med olika förutsättningar i hur man kan bemöta utmaningarna och hur allvarliga de är. Även arbetet med leader varierar i landet och därför är insatser för just kapacitetsuppbyggnad i

civilsamhället viktiga. Det är viktigt att civilsamhällets betydelse och roll för landsbygders attraktivitet förtydligas i behovsanalysen, det finns även synergieffekter med den samlade landsbygdspolitiken som går att förtydliga. Exempelvis förlängs stödet till företagsfrämjande åtgärder till kommuner med särskilda utmaningar. De 70 miljoner kronor som fördelas under 2021 bör kunna användas som hävstång för exempelvis leaderområden eller andra satsningar inom CAP. Motsvarande synpunkt framförs av *Sveriges kommuner och regioner*.

Nätverket för landsbygdsutvecklare och *Lokal utveckling Sverige* framför att stöd till lokalt och ideellt engagemang genom exempelvis leadermetoden skulle kunna bidra till att lokal utveckling i hela Sverige. Men genom minskad budget och att flerfondslösningen försvinner kommer arbetet med att nå och inkludera olika målgrupper kommer att försämrats. Om hela Sverige ska ha möjligheter till projektstöd enligt leadermetoden samtidigt som budgeten minskar, riskerar detta att leda till minskad måluppfyllnad. Det behöver säkerställas hur övriga fonder ska samarbeta med leader för att inte förlora det som uppnåtts inom innevarande period. Ytterligare några instanser framhåller leadermetoden inom CAP behövs för att fånga upp det ideella engagemanget i hela landet. [Ta bort: Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien Region Gävleborg, Region Västmanland]

Sveriges kommuner och regioner anser landsbygdens attraktivitet, kompetensförsörjning, företagande utöver jordbruket och digital infrastruktur inte bör hanteras inom jordbrukspolitiken. Detta bör hanteras inom ramen för den nationella landsbygdspolitiken alternativt att den regionala tillväxtpolitiken förstärks med ett tydligt landsbygdsperspektiv.

En majoritet av *regionerna* lämnar liknande synpunkter om att kopplingen mellan landsbygds- och jordbrukspolitiken bör stärkas och ses som en integrerad del av den regionala utvecklingspolitiken. Regionalt tillväxtansvariga bör kunna ta ett helhetsansvar för sitt territorium när det gäller insatser som finansieras nationellt och via olika EU-fonder.

Västra Götalandsregionen pekar på att lokal utvecklingskraft inte bör ha ett regionalt och lokalt ägande, och inte förvaltas nationellt. Det är viktigt att lägga genomförandet på de myndigheter som har bäst förutsättningar att integrera insatserna i varje politikområde. Innovationsinsatser bör exempelvis hanteras av Vinnova och insatser för landsbygdsutveckling av Tillväxtverket.

Nätverket för landsbygdsutvecklare framför att behoven under allmänt mål tre inte är tillräckligt redovisade och beskrivna och anför att en sammanhållen landsbygdspolitik inte får tillräckligt utrymme. En bredare tolkning av näringslivs- och landsbygdsutveckling bör beaktas, företag som inte är primärproducenter samt övriga aktörer bör få större utrymme.

Hela Sverige ska leva lyfter osäkerheten angående kommande budget, en minskning leder till konkurrens om vilka åtgärder som ska ingå strategisk plan. Förslagen från den Parlamentariska landsbygdskommittén från 2017 är viktiga och bra underlag till behovsanalysen. Det efterlyser dock bättre kopplingar till det övergripande målet som landsbygdskommittén föreslog, dels de tre delmålen.

Ett trettiotal instanser pekar ser en stor potential i diversifiering och pekar på vikten av att stödja andra typer av företag inom tex besöksnäring, natur-, kultur- och matupplevelser, turism, livsmedelsförädling, landbaserat vattenbruk, fiskodling, lokal produktion osv. *Region Stockholm* framhåller att skärgårdsfisket kan kombinera förädling och fritidsfiske med besöksnäring.

Region Värmland anser att hela livsmedelskedjan ska inkluderas i CAP och inte enbart primärproduktionen. Några instanser refererar också till arbetet med hållbar regional tillväxt och attraktionskraft och anser att synergier till dessa bör tillvaratas. Liknande synpunkt framförs av *Region Gotland*.

Länsstyrelserna framhåller att bredden inom CAP bör bibehållas med kompetensutveckling inom såväl jordbruk, miljö och affärsutveckling direkt till företagen.

Naturvårdsverket pekar på behov av insatser för småskalig produktion av lantraser och lantsorter och småskalig livsmedelsförädlingen baserad på dessa. Naturvårdsverket ser vidare ett behov av att stödja certifiering, REKO-ringar, andra sammanslutningar och gårdsförsäljning som gynnar kollektiva nyttigheter, såsom till exempel produktion på naturbetesmark. Liknande synpunkter framförs av förbundet *Svenske Fäbodkultur och utmarksbruk*.

Naturturismföreningen pekar på att diversifieringen av företag på landsbygden ställer ökade krav på samverkan mellan markägare, turistföretag och andra aktörer med intressen av markfrågor och besöksnäring, tex genom redskapet ”Turism på annans mark”.

Matfiskodlarna konstaterar att vattenbruk är en landsbygdsnäring som ger en diversifiering inom jordbruket. Möjlighet till stöd inom CAP måste utredas vidare och komplementariteten mellan fonderna EHHF och Jordbruksfonden måste tydliggöras. Sverige har, framför allt i de nordligare delarna av inlandet, goda naturliga förutsättningar för ett utökat vattenbruk. Vad som krävs är stabila och förutsägbara förhållanden avseende tillståndprocesser och tillstånd

Skärgårdarnas riksförbund framhåller det finns risk att diversifierade skärgårdsbönder inte längre räknas som ”äkta bonde” beroende på gränsen för hur stor del av omsättning eller vinst som skall var relaterad till jordbruk. För lantbrukare på öar som av geografiska och logistiska skäl inte kan utöka den odlade arealen och därför måste förlita sig på andra inkomstkällor är denna föreslagna tillbakagång till antika kategoriseringar en besvikelse. Om man inte med stöd av artikel 174 i EUF fördraget gör vissa undantag för att kompensera denna grupp, kommer det antagligen att slå ut denna sista rest av diversifierade skärgårdsbönder.

Nätverket för landsbygdsutvecklare saknar analys av bland annat kombinationseffekter och synergier. Affärsutveckling omfattar många andra typer av företag än jordbruk, rennäring och vattenbruk. Det är företag som har bidragit till många jobb inom mathantverk, turism, tjänster till företag och besökare samt övrig service.

Flera regioner däribland, *Region Norrbotten* anser att det är viktigt att ta hänsyn till regionala skillnader i jordbrukspolitiken. Varje landsbygd och glesbygd behöver sättas i sitt geografiska sammanhang så som närhet till service och pendlingsavstånd, eftersom territoriellt anpassad politik kan gynna utveckling i gleset befolkade områden. Liknande synpunkter framförs av *Region Gotland, Region Jämtland Härjedalen, nätverket för landsbygdsutvecklare*.

Sveriges kommuner och regioner framför att landsbygdsutveckling bör ses som en del av det regionala utvecklingsarbetet i länen. Den nationella landsbygdspolitiken måste därför samordnas med den regionala tillväxtpolitiken, med den nya nationella strategin för hållbar regional utveckling som gemensamt ramverk. Landsbygdsperspektivet bör också tydliggöras i regionernas utvecklingsuppdrag.

Flera regioner däribland *Region Jämtland Härjedalen* lämnar liknande synpunkter och framför att regionernas utvecklingsansvar innefattar hela länet och dess olika förutsättningar till hållbar utveckling och tillväxt. Ett flexibelt genomförande av CAP som ger länen stort mandat att fördela medlen förordas.

Ett trettiotal instanser framhåller särskilt vikten av att stödja generationsväxlingar och ungas möjligheter att investera. *Sametinget* och *Svenska samers riksförbund* framför att detsamma gäller rennäringen. *Svenska köttföretagen* framhåller att förnygring inte nödvändigt handlar om generationsväxling.

Riksantikvarieämbetet anför att regionala och lokala förutsättningarna bör hanteras i alla delar av landet. Länsstyrelsernas program och strategier (kulturmiljöer, grön infrastruktur m.m) bör därför utgöra underlag för åtgärder inom för jordbrukspolitiken, samtidigt som konkreta mått behövs för jordbrukets förvaltning.

Kommunal anför att stöd ska villkoras med att arbetsgivare som inte följer arbetsmarknadslagar samt sociala standarder ska få neddragning eller indraget EU-stöd. Sverige måste ha en CAP som ger alla som arbetar inom lantbruket anständiga arbetsvillkor och en trygg och säker arbetsmiljö. Stöd behövs till utbildning i arbetsmiljö för både arbetsgivare och arbetstagare. *Sametinget* och *Svenska samers riksförbund* framhåller att även arbetsmiljön inom renkötsel är riskfylld och behöver förbättras. Det kan ske genom kompetensutveckling, investeringar, innovationer och spridning av ny teknik. Liknande synpunkter lämnas av *Svenska köttföretagen*.

Sveriges hembygdsförbund framhåller behovet av välfungerande fysiska och mentala sociala infrastrukturer och av att utveckla odlingslandskapens kulturarvstjänster. Förbundet förordar fortsatt stöd till leader eftersom enbart ersättning till investeringar och projekt kan inte täcka behoven vad gäller odlingslandskapets naturmiljö, kulturmiljö och sociala infrastruktur (inklusive hembygdsgårdarna). Där finns det i nuvarande program stöd att söka.

Bygdegårdarnas riksförbund pekar på vikten av ideella sektorns roll för landsbygdens utveckling och tvärssektoriella samarbeten inom stödåtgärder, t ex småskalig livsmedelsproduktion föreningar, bygdebolag och kooperativ, Stöd till lokaler, infrastruktur och service är fortsatt viktiga åtgärder, inte enbart jordbruksstöd och därtill kopplade småföretagsfrågor. Kulturmiljöer och småskalig produktion.

Lantbrukarnas riksförbund pekar på behov av insatser för att värna den höga djurvälståndet och djurhälsan i den svenska produktionen.

Livsmedelsverket, Svensk dagligvaruhandel och Sveriges nötköttsproducenter lämnar liknande synpunkter. *Livsmedelsverket* framför vidare att det även i lagstiftningsarbetet och övriga åtgärder angående växtodling och djurhållning, även beaktar ev inverkan på livsmedelssäkerheten. *Sveriges lantbruksuniversitet* anför att även djurhälsa (och inte enbart djurskydd) bör lyftas eftersom det är centralt för en låg antibiotikaanvändning och förordar att begreppet *en hälsa* eller *one health* används.

Djurskydd Sverige anför att djurskydd måste bli en självklar del av hållbarhetsbegreppet och vara lika viktigt som klimatperspektivet inom animalieproduktionen. Både klimat och djurskydd bör även vara överordnade andra krav såsom konkurrenskraft. *Svenska köttföretagen* anser att en likartad lagstiftning om djurskydd inom EU behövs.

Världsnaturfonden WWF framhåller att de investeringar som finansieras via CAP ska styra djurhållningen mot ökad djurvälståndet och hållbarhet ur alla perspektiv. Ökad produktivitet inom djurhållningen inte får ske på bekostnad av djurvälståndet. Vidare ska företag som bedriver produktion med betande djur på naturbetesmarker prioriteras vid fördelningen av investeringsstödet för djurstallar. Liknande synpunkter framförs av *Naturvårdsverket*. Även *Svensk dagligvaruhandel* och ytterligare några instanser framhåller vikten av att betande djur bidrar till flera miljömål.

Västra Götalandsregionen anför att behovet av ökad krisberedskap bör mötas av insatser inom CAP. Behovsanalysen tangerar problematiken, men beskriver inte hur en ökad krisberedskap hos svenska lantbrukare skulle bidra till måluppfyllelsen. En ökad krisberedskap i lantbruket skulle skapa en robustare livsmedelsproduktion, och ge förutsättningar andra vinster i samhället, då lantbruksföretagen ofta har en avgörande roll i hanteringen av stormar, bränder och andra naturkatastrofer. Liknande synpunkter framförs av *Region Skåne och Region Halland, Region Gotland, Nätverket för landsbygdsutvecklare och Länsstyrelserna, Svenska köttföretagen*.

Region Gotland framhåller att erfarenheter om kedjeeffekter från coronapandemin behöver inkluderas i den gemensamma jordbrukspolitiken, där livsmedelsproduktion ingår som samhällsviktig verksamhet.

Naturturismföretagen framhåller lokala och regionala varumärken, naturturism och andra rekreativt produkter är en viktig motor i återhämtningen efter coronapandemin,

6. Övergripande mål

Ett trettio-tal instanser framhåller vikten av stärkt kompetens, bättre fungerande kunskapssystem med samverkan och kunskapsöverföring mellan forskning, rådgivning och företag.

Sveriges lantbruksuniversitet anser att strategin har alltför stor tilltro till digitalisering och framhåller att det i första hand behövs välutbildade personer i alla led. Det är hämmande för utvecklingen i Sverige att flera av de stora företagen har flyttat sin forskning och utveckling utomlands.

Ett tiotal instanser pekar även på behov av ökad forskningsfinansiering. Lika många instanser, däribland *Sweden Food arena*, *Lantbrukarnas riksförbund*, *Region Örebro* framhåller att jordbrukets innovationssystem bör närmas eller integreras annat innovationsarbete inom EU, nationell eller regionalt. Ett flertal instanser lämnar också medskick.

Vinnova framhåller också att offentliga aktörer på alla nivåer behöver vara en motor i innovationsarbetet och efterfråga innovativa lösningar. Det finns en outnyttjad potential som kan realiseras med beprövade metoder men det kräver andra åtgärder än de här föreslagna. Kopplingen mellan förslagen och det övergripande målet är otillräcklig och förtydligande behövs om hur man ska möta den utmaning målet innebär.

Sweden Food Arena anser att det krävs ett rejält innovationslyft. Det gäller speciellt inom livsmedelskedjan och då kunskapsöverföring till främst de små och medelstora företagen, där fokus ska vara ökad konkurrenskraft. Det behövs också en utredning om hur resurser till rådgivning kan samlas och göras tillgängliga för hela livsmedelsbranschen. På så sätt kan Sverige komma bort från dagens situation som präglas av kortare projekt, fragmentering och regional begränsning.

Lantbrukarnas riksförbund pekar på att många innovationer skapats inom EIP-Agri och stödjer detta framöver, samordning behöver dock ske med annan finansiering. Det är viktigt att den rådgivningsstruktur som finns idag inte slås undan av ersättningar via CAP.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien anför att erfarenheterna från växtskyddscentralerna och Greppa Näringen vad gäller samverkan och samarbeten bör tas tillvara och att de kan bidra till att bygga upp ett starkt kunskapssystem. Kunskap och forskning bör vara bas för förslag och åtgärder. I analysen bör specificeras vilka som saknar vilken kompetens. Ytterligare forskning av åtgärders konsekvenser, effektivitet, och vilka

förhållanden som påverkar i vad mån de är effektiva behövs. Forskningsresultat behöver spridas och ofta anpassas innan de kan omsättas i praktiken. Där kan samverkan mellan forskning och näringsliv driva på och skapa nya förutsättningar för hållbart jordbruk.

Region Örebro anser att framhåller kopplingen till regionernas innovationsarbete med smart specialisering, det finns starka samband mellan jordbruk, livsmedel och innovation.

Region Gotland anser att lantbrukets begränsade möjligheter att delta i kompetenshöjande projekt via Europeiska Socialfonden ESF behöver analyseras. Kompetensförsörjning och teknikinvestering i hållbar omställning behöver stötta av såväl den gemensamma jordbrukspolitiken som av den nationella landsbygdspolitiken och den regionala tillväxtpolitiken, med tydlig ansvarsfördelning.

Bilaga till remissammanställning

Svar har inkommit från:

AgriFood Economics center, Byanätsforum, Bygdegårdarnas Riksförbund, Djurskyddet Sverige, Ekologiska Lantbrukarna, Energimyndigheten, Familjejordbrukarna, Formas, Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk (FSF), Havsmiljöinstitutet, Havs- och vattenmyndigheten, Hela Sverige ska leva, Hushållningssällskapens förbund, It- och telekomföretagen, Kemikalieinspektionen, Kommunal, Kungliga skogs- och lantbruksakademien (KSLA), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Livsmedelsverket, Ludvig och co, Lunds universitet- Centrum för miljö- och klimatforskning, LUS (Lokal Utveckling Sverige), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturskyddsföreningen, Naturturismföretagen, Naturvårdsverket, Nätverket för landsbygdsutvecklare i kommun och regioner, Post- och telestyrelsen Region Gotland, Region Gävleborg, Region Halland, Region Värmland, Region Västmanland, Region Västerbotten, Region Jämtland Härjedalen, Region RJJ, Region Kalmar, Region Norrbotten, Region Skåne, Region SLL, Region Sörmland, Region Västerbotten, Västra Götalandsregionen, Region Örebro, Region Östergötland, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Skärgårdarnas Riksförbund, Småkom, Statens geotekniska institut, Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Statskontoret, Svensk Dagligvaruhandel, Svenska ESF-rådet, Svenska Fåravelsförbundet, Svenska köttföretagen, Svenska samernas riksförbund, Sveriges Biodlares riksförbund, Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges Jordbruksarrendatorers förbund, Sveriges Jordägareförbund, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Lantbruksuniversitet, Sveriges Nötköttproducenter, Sweden Food Arena, Tillväxtverket, Trafikverket, Vinnova, Världsnaturfonden WWF, Winnet Sverige, Östersjöcentrum, Stockholms universitet, Fjällkons bevarande, Svenska Tornedalingarnas riksförbund, Matfiskodlarna, Svenska vallföreningen

9 Annexes-Anna

Annex III: Consultation of the partners [a summary of comments submitted by the competent regional and local authorities and the partners as referred to in Article 94(3)]

Article 94 Procedural requirements

1. Member States shall draw up the CAP Strategic Plans based on transparent procedures in collaboration, where applicable, with their regions, in accordance with their institutional and legal framework.

2. The body of the Member State responsible for drawing up the CAP Strategic Plan shall ensure that:

- where applicable, the relevant authorities at regional level are effectively involved in the preparation of the CAP Plan; and

- the public competent authorities for the environment and climate are effectively involved in the preparation of the environmental and climate aspects of the plan.

3. Each Member State shall organise a partnership with the competent regional and local authorities. The partnership shall include at least the following partners:

(a) relevant authorities at regional and local level, as well as other public authorities, including competent authorities for environmental and climate issues;

(b) economic and social partners, including representatives of the agricultural sector;

(c) relevant bodies representing civil society and where relevant bodies responsible for promoting social inclusion, fundamental rights, gender equality and non-discrimination.

Member States shall effectively involve those partners in the preparation of the CAP Strategic Plans and shall consult with relevant stakeholders, including as regards the minimum standards referred to in Article 12, as appropriate.

4. Member States, including where applicable their regions, and the Commission shall cooperate to ensure effective coordination in the implementation of CAP Strategic Plans, taking account of the principles of proportionality and shared management.